VEPRA PIJORE—N. VI.

Muzhiktari i verbët

DER — Shtypshkroja e Zojës Paperlyeme

BKSH

Muzhiktari i verbët

(Prei Franc von Seeburg-ut)

I.

Kallximi i Nanës.

N'fund t'nji luginës malcijet ishte kah miesdita nji shpii e ngrehun mierisht. Familia qi jetote mrêndë hiqte keq prei vobsijet, sadò qi nuk rrîte me duer m'nii. I zoti konakut, êmnit Zef, punote n'nji dhedhenie (vêndi kah xiren metalat), e tui e xierrun argjandin prei shkrepave e fitote buken e kortollat me e mbaitë gjaall familien e vet.

Zefi, nonsè ngusht prei skamit, kurr s'merrte idhnim kundra zotniive as s'u ankote per ta. N'kohë t'mrames kuer u kthete n'shpii e e shifte gruen e vet e t'dy fëmiit, qi i delshin para m'u pershëndedë me tê, i kënaqei zêmra e atbot'e harrote vobsiin e vet, e me i pasë thanë kush: I shkreti Zef, sa n'skam jee! Ai s'e kishte xânë besë. Nevoitari, qi e baar hallin e vet per hater t'Zotit, gëzon paq e bekim me ja pasë lakmii pasaniku n' pallas t'vet.

Jashtë frŷte eer e foort e bâte t'ftoftë, pse vieshta ishte shtŷy; lisave u kishin raa gjetht e njatò pak arë e livadhe, qi kishe ajò lugje, u dukshin dierre. Airi nepte shêi boret, ndieglla kishte mlue pyllen e malin. Mrêndë nd'odë' kû zbeet e lëshote driten kandili, punote nâna tu êndetoria (1); kah e diathta i rrîte Lini i vogel, kah e rrmakta Justina flokzeze, e veshtoishin nanen, e cilla gjithnji tui tierrë, u kallxonte ndolliina.

Nana kishte mbarue s'folunit, e tieter n'at odë s'u ndîite por t'luitunit e rrotës t'êndetores e gjâma qi bâte era n'mal. Ngiati heshtija nji copë, kuer duel Lini i vogel e tha: Nanë moi, na kallxò historen e atii t'verbtit, qi rrîte n'at katund atiè kû ti ishe e vogel„. — "Lin - i pergjegji nana-me e ndii ti historen e perlotueshme t'atii t'verbtit, ti s'po flêen sundte.„ — "Si s'po flêei une, moi nanë! - ja kthei Lini — un madiè per

(1) Nji farë makinet n'giasë t'furkës.

ditë kam me e thanë nji Atynë per t' gjith t'verbtit e botës. „

"Ashtû bân, si po thue „ — ja suell nana — ; e n' kaq e hoq doren prei veglet, e sŷyt e sai i xûu nji habii si me e soditë pikturen e ndollinës, qi dote me kallxue.

— "N'at katund, kû vetë ishe vaiz' e vogel, u gjindte nji nieri i verbët, t' cillit per dhimë ja kishin nijtë êmnin Tobii. I kuei ishte ky nuk e diishe, e kuer e pvetshe nanen per tê, ajò m' pergjegjte rrebtë: nuk i perkèt fëmiis me kerkue çka s' i duhet. — Na s' e kuptoishim veshtrimin e këtyne fialve; e prandei e mbaishim Tobiin per nieri seeri e fershlitshim me shoqishoin, se shtrigat do t' a keen verbue Tobiin. Ashtû na u tutshim prei këtii nierit; e kuer me' i qên para, qi e kishte lidhë me konop, na u dukte n' katund, na ikshim e mbas deret t' oborrit çilun nji grimë sa t' delte shikimi, rrîshim atŷ tui e vroitë. Shum kush kishte dhimë per tê, por me e dashtë mirë? kerkush. Do i ber-

titshin, pse ishte rrahadeer (lypc); mirë, po si mund t' jetote qyqari per pa e kerkue buken deer m' deer? Saa e saa mandei e kishin n' hûndë, pse i mieri ishte ftyrë shêmptuem; por çka ishte keq mieft, dielt e rii shpesh herë e ngucshin e bâishin gaz m' tê, per mëndyrë qi ftyra e t' shumit u zbeete, buzët ju dridhshin, e qêni i sillei neper kambë e lehte e kercnote me zgrapë kê do qi t' avitei. Reçkamanat (haramat) loishin edhè mâ e hahatshin, e i mieri Tobii e ndiqte udhen e vet me t' vishtiir tui fshâa e tui murmurue deri sa mrrîite e u ulte m' nji skutë. Atŷ e blote idhnimin n' zêmer t' vet e mandeina e shfrete tui mallkue diten, qi kish lee, sŷyt pse s' i punoishin e t' gjith nierzit pse e trazoishin; per nji krijatyrë t'vetme kishte dashtnii, per qênin e vet, e ktê e elmote me door e e quite mik, me ktê e daate kashaten e bukës, qi ja falte ndokush.

Nji ditë-e vetë ishe asò heret pêsmdhet vieç, é m' kishte çue nana me blee kryp'e lakna - m'duel para Tobija i verbët. Kryet e kishte prunjue n' parzem, me zi i lueite kambët, qêni s'durote e ngrehte konopin e u siellte mrapa hova hova kin si me thanë: pse s' po ecim na?

Kuer u gjetme baall per baall, Tobija xûu vênd, çoi kryet e i hapi atà dy sŷy pa dritë e tha: Dikush po vien.... kush jee ti?

Un u trêma e s' bâishe zâa; n'kaq vûna oroe, se ftyra e t' ngratit ket herë nuk diftote reshk, por trishtim e disi nji farë dishirit m'u çilë. E kah e shtrîite doren me perkitë, duel me zâa mâ t'foort e tha: Kush jee e kah jee! — M'at ças flokt e krees m'u ngatrruene neper gishta t'tii e m' shterngoi.

" A jee vaizë ti? „

" Po„.

" Mirë! „ E n'ftyrë t'shkretit vezulloi me' i herë si nji rreze gazmêndit. " Po; varzat e katundit kurr s' m' a kan helmue shpirtin; dielt, po! „ — E dora e tii m'u hoq krejt e u permlodh n' grusht. Un droishe se po m'biè, por dora e tii e kerkote t'êmen, e vetë me frigë ja dhaçë. Neper at shterngim doret ndiesiinat e mêndimet e tija m'a derptuene zêmren.

" Si t' thoon tyy êmnit? „

" Marii „.

" Oh ç' êmen i amel! Ashtû dashtë Zoti, qi t' jeesh gjithmon' e dênjë per ket êmen! „

M'u dridh shtati prei këtyne fialve, nonsè at here nuk diishe mirë çka dote me thanë ai.

" A m'njef ti? „

" Po si! „

"A kee ti dhimë per mue? „

"Po, po, e fort madiè!„

" Oh saa permâllshem po m'tingllon n'vesh fiala e jote!... Sa vieç jee, Marii?„

" Pesmdhetë „.

"Kênke praa e zoja me arsyetue!„

" Nji grimë kuitoi, se po „ — i pergjegja vetë me mallengim.

" Ti mundesh me m'kuptue „ — tha i verbti si t'i shifte n'shpiirt t'em mêndimet e mija. — " Saa do qi t'jeesh e kuitueshme, a jee e zoja ti me diit, ç'hall âsht me kenë pa sŷy? „

Un heshtoishe, jo pse s'diishe me i pergjegjë, por s'm' bâte zêmra, sepse s'kishe mueit mandei me ja këthye fialen.

"Kee arsye, ti s'po flet, pse kurr s'mund t'a kapish me mênd çka do me thanë me kenë pa sŷy, sikuer na fatzez, qi kena lee t'verbët, s'mundena me kuptue kurr çka na kaa hupë prei këtyne sŷve pa dritë. „

" Fort praa po e mbaike vedin per fatzii? „ — e pveta un tui u dridhë me zâa.

Poo! edhè ma fort se s'e mêndon ti... Me m'bâa Zoti mue skamnuer e me m'i marrë edhè sŷyt..... po, ti s'di, çka do me thanë me ken' i verbët„. —

"Un mêndoi, se per tyy t'tanë bota do t'jeet si gjâa e dekun!„

" Me këto fialë ti po u biè nji grimë n'te idhnimeve t'mia. Praa, shpesh e shpesh herë jam ankue e idhnue me t' Madhin Zot, pse m'kaa bâa me lee n'skam e pa sŷy, e mieft po m' sillen rreh e rreth edhè asish, qi kurr s'kan mêndue me ja diit Zotit per ndeer driten e sŷyve, qi gëzoin; e vetë, oh saa e saa fort ja kishe diit per ndeer...! Por Zoti s'e ndigion luten t'êmë; ai m'ka harrue, e kuer i biè n'mend per mue, duket se m' kaa n' mënji ! „

" Çka po flet morè Tobii? „

" Prei gojes s'ate s'm'vien keq me e ndîi munshtirin (qortimin). Po m'kallxò „ — e këtû zâni i ushtoi per mneer e ftyra ju vesh me hije t'zezë — " po m'kallxò ti mue, a kam detyrë vetë me i durue me paq këta dielm t' pashpiirt kah m' shain, m'ngucin e m' trazoin? Po m'kallxò, Marii, a s' janë këto shpotiina porsi nji thikë per zêmer t'nji fatziut si jam vetë? „.

" Po, Tobija i shkretë, thikë e prehtë jânë. Por ..... „

" Edhè ti po m'del me ket fialë: Por!„ — m'a shkrepi ai me idhnim.

"Po, Tobii, fialt qi due me t'i thanë, vetë i kam peshue perpara.„

" Eh mirë, çka po m' thue praa? „

" Lêni t' paheirat t'shkoin per rrugë t' vet.,,

" I verbti me jau pritë rrugen atyne qi shofin! „ — briti Tobija tui hahatë me dispiek.

" Un deshta me thanë„ — ja ktheva vetë me frigë — " mos i shkel vêndet e pijes. Atŷ mlidhen asish, t'cillve u kaa ênda me e çue brylin e me mahitë. A s'â kështû?„

Un e paash ftyren e t' verbtit tui u vrâa; mandei m' pergjegji.

" A po do me m'a pree ti edhè ket fije shlirim, qi m' kaa zêmra tui ndêjë ndermiet t'nierzve qi flasin e tui gëzue sadopak me veshë çka s' kam prei sŷysh? E dii, e dii vet, se as ti s' paske dhimë per mue! Ah s'kaa, jo, s'kaa bota gjind t' mirë!.... Haid, nisu, qêni i êm!..."

E para se t' m' delte fiala prei gojet me i pergjegjë, i verbti u daa prei mejet.

" Njatiè mâa vonë u bâa nji darsem n'katund. E bija e nji katundarit pasanik u martue me 'i dialë t' nji katundit afer, edhè ai zotnii i madh. Darsma duel me shkelxim sa s' kaa. Nana m' kishte çue n'kishë, por s' ishte punë qi t' i kishe mêet n' vênd; un mêndoishe Tobiin e verbët. Si u mbarue Mesha, qi asò heret m'u duk e giatë, un dola e e gjeta Tobiin tui ndêjë n'oborr kû u bâte darsma; mbaite n' dorë kësulen, e me pak fialë u falte ndeers atyne, qi ja qitshin mrêndë ndoi pare. I shkreti nuk i shifte sŷyt e mii, qi saa e saa sênde kishe pasë me i thanë, e mue s' m' puncte zêmra me i folë. Mendime t' randa m' livroishin n' krye, e kuer mrrîta n' shpii e m' pveti nana: çka kee, moi bii? un u zhgreha n' vaai.

U bâa koha e mrames e mandei naat. Na ishim tui thanë rruzaren e Zojës, kuer jashtë n' rrugë t' madhe t' katundit po ndîhet nji brimë e foort. Me tuug n' zêmer dal jashtë me' i herë. Nji grumull gjind vîte m' at anë tui baa lojë e gaz pa urtii, e ndîishe per heri t'shame, t'trueme e mallkime, grushta e t'fshâame zêmret.

Ishte zâni i Tobiis!

E harrova drojen e u shtŷna afer. Po; ishte ai vetë, me krye t'prunjuem; me ftyrë lagun n' vaai, lidhun duersh; e i prîite besniku i vet qêni me bisht nder kambë.

" Çka kaa ndollë?„ — e pveta un gadi tui u fikë nji asi trimash, qi ishin rrasë atŷ, e e kishte kapë t'verbtin per manget. — Çka kaa ndollë! Kŷ Tobii, kŷ diaall kaa theer nji.....„ M' u bia m' at ças si t' m' u tundte toka nen shputa t' kambve. Mendia praa s' m' paska rreit!

Ne e paar e kishin pritë t'verbtin miqsisht n'pijetore; ja ki-

shin qitë ndoi gotë birrë e fal' edhè do pare. Po kuer filluen m'u xee prei pijet e u vlei gjaku nder dèi, atbotë hîne me e shpotitë t' verbtin e me e gergaa me loina. Tobija duroi giat' e giatë, mrapa u çue me dalë jashtë, e ndersaa kerkote me shkop kû me e pështetë kamben, qe nji ja vûni nenkamcen, e Tobija u rrëxue; t' tan' u shperthyene n' gaz. Durimi i Tobiis u fik me 'i herë; u ngreh n' kambë vrik si vetima e rroku njênin per krahit afer tryezes e briti: "A s' e din ti, se mizorii e randë âsht me lueit kështû me nji t' verbët? „

U shfrye këso doret qyqari maa fort prei idhnimit t' zêmers, se prei mënijet. Nji fial' e mirë kishte mueit me e zbutë po tham edhè, me e bâa kondênd. E ket fialë e pritte i shkreti. Po kuer e ndieu gazin e foort, qi i bane, at-herë i këcei shpirti n' fyt, e s' e diiti vedin, xuer thiken, me t' cillen e daate buken qi i nepshin, e ja futi n' gjii atii, t'cillit ja kishte rrokë krahin.

U kuitue Tobija, e lëshoi nji brimë prei fûndit t' zemers, çoi duert perpietë e tha: " Marii, ç'e bana vetë qortimin t'and!,.. Oh t'kishe... „ —

E fiala i diq n'gojë. Mallkime e grushta krisne m' te; durote i mieri - ishte këputë.

E çuene e e ndrŷene n'burg. E kuer ne e nesre e qitne n'gjygjë, paane, se rrezikziu kishte dalë mentç at naat.„ —

Nana e mbaroi historen tui fshâa; s'u ndiite frymë nd' odë; t'dy fëmiit e mshehne n'prêhen t'nanës ftyren e vet kuqë prei kallximit, e lotoishin per t'verbtin e shkretë.

Nana tui e pështetë doren mbîi kryet e dialit: " Lin „ — i tha — "a s'a kiò nji histore vajit?„

E Lini i vogel tui qitë kryet jashtë: " Ah, mos e fol moi nanë! Ti m'a kee shkye zêmren.... S'e kishe mendue kurr se do t'u gjindshin nierz kaq t'këqii me e shaa kështû nji nieri t'shkretë. Un po t' nap fialen, moi nanë, se me bâa me hasë vetë kund n' jetë t'ême m' ndoi t'verbët, kam per t' pasë dhimë e dhimë t' madhe per tê.„

U çil dera e hîni baba. " Kioftë levdue Jezu Krishti!„ tha tui hapë krahët. - " Kû janë t'dashtunit e mii?„ E i perqafoi e i puthi t'dy fëmiit e vet.

Mbësalla ishte shtrue.Pëshesha e kortolla e kurrgjâa tieter!

" Biir „ - tha baba tui ja ngulë sŷyt Linit - " çka kee biir?„

" Kurrgjâa, babë!... na kaa kallxue nâna nji historc, qi bân me kiaa. „

Zefi e shikioi gruen e vet.

" Po „ - tha kiò - " u kam folë permbîi Tobiin. „

"At gjaksorin e verbët?,,

Nana bâni me krye, se po.

Baba e lëshoi lugen, nuk shtîini kashatë n'gojë e s'foli. Mbas nji grimet i tha grues:

"Çoi fëmiit me fietë.,,

I puthi t'dy n'baall e i bekoi permâllshem sa m'u habitë nana.

"Bâshi naten e miir, o fëmiit e mii!,,- u pershnded me zâa t'thekun - "Zoti ju rueit!,,

E kuer t'dy t'vogjlit u zhdukne mbas deret, shikimi i babës vîite tui marrë prore nji trishtim ma t'randë, se s'e kishte pasë kuer u tha pinjollave t'vet:„ Bashi naten e mirë.

"Zef-i foli Marija tui ja prekë ballin leet e leet - a jee ndoshta keq?,,

"Jo!

"A thue kee ndoi kuidès, qi po t'breen?„

"Po!,,

"Zoti âsht i mirë! Ti kee kênë nder provë gjithmonë trim i foort.... Çka kee?...„ e ja shterngote duert.

"Ti ndoshta s'e di, kush kaa ardhë e kaa xânë vend n'mal t'onë!„

"Gjâa s'marr vesht!,,

"T'birt e direktorit t'dhedhenies i kaa xânë sundte lingartha (1).„ Nauës ju teer ftyra prei mneeret qi e kapi. A do t'i thote kiò t'shoqit t'vet, se shi me fëmiit e direktorit kishin luit gjith diten edhè fëmiit e vet? S'bani zâa. Por gjûmi s'e xûu t'tanë naten e lume, e tieter s'bâte veç me e lutë Êillin e Tenzot, qi t'a rueite shpiin e fëmiit prei atii rrezikut.

II.

Rreziku i zii.

Kaluene pêsë dit me thikë n'zêmer.

Per gjith nade u çote nana me nji mii mendime n'krye per punë t'lingarthes, e prei fundit t'zêmers i falei ndeers Tenzot, kuer t'dy fëmiit e vet me buzë n'gaz e t'kuq si molla i thoishin "nadia mirë„ e haishin me shije pëshesha tamel. Animaa kuitote nana, se rreziku i smûndies a lague, kuer t'gjashten ditë Linin

(1) Italisht: scarlattina; lingatë qi njitet; diftohet me puça t'kuqe mbîi lëkuer e me ethe, e i xên mâ t'shumen e herës fëmiit e vogjel.

e vogel s' e barshin mâa kambët, e tui kiaa prei dhimet t' krees e pështeti kryet n' prêhen t' nanës.

„Lin, Lin biri i em, tyy t' pastë nana! mos kiaai, biir, se s' a gjâa! „

" Jam i lig, moi nanë„ - gjimote diali — " m' ço me pushue n' shtrat. „

N' kaq erdh baba. Nuk flitte as nji fialë; ju dridhshin duert kah ja çilte dialit këmishen n' parzem, e i treti sŷni kuer ja paa lëkuren t' tânë puça puça.

"Shpeit doktorin! „ i tha grues. Mandei e uli kryet mbii dialin e vet: "biir - i tha - pushò n' shtrat. I Madhi Zot kaa me pasë dhimë,...! - Fëmija ja nguli sŷyt babës e e pveti: "Pse po kiaan ti? qe, po t' dridhet zâni! „

" Shko, shko biir! Ti nuk e dii saa fort t' do tyy baba....„

E nana e percuell jashta odet Linin e vogel.

— " Lini kaa lingarthen„ - tha baba, si u kthye nana - "fillesen ja diim; fundi s' i dihet. E si kaa me dalë? „

Pzâiti nji grin.ë e i bashkoi duert me e çue mênden te Zoti. " Ah me ket thikë n' zêmer do t' ulem vetë sot nder gropa t' dhedhenies? Oh ç' ditë, ç' ditë!„ - Zefi, mbas këtyne fialve tui ja shterngue doren grues s' vet, i tha: " Tyy po t' pështetem; nanë jee! Un tieter s' mund t' bâi veç me e xierrë prei shkrepit buken per me e lutë Zotin.„ E rrasi kësulen mbii krye t' thîim e kah zbardhte dita ai u niste me hîi n' terr t' dhedhenies.

Tre sahat rrugë duhei neper mal per me mrrîit tu doktori ma i afert, i cilli banote m' nji lugje tieter. Nana hîni me t' shpeit nd' odë t' dialit, e e mloi mirë e i foli ndoi fialë ngushllimit. Ngau mandeina tu fëçinjeca e vet, e i tha: " Po t' lutem per hater t' Tenzot, kû e kee Gjergjin? Lini i em â raat prei lingarthet, doktori do thirrë sa ma shpeit. Gjergjin po t' a paguei, si m' a nep halli! „

Plaka tui i rruudh buzët i pergjegji ftoftas: „ Eh moi loce! Gjergji i êm do t' sillet sot neper katund; dona me e shitë viçin; mbaim' uzdajë, se po i kena sot do fiorinta; â koh' e vishtiir kiò' e sotçme e t' hollat janë pak; a s' a kështû, Marii? Po kush t' kaa thanë tyy, se diali i yt ka lingarthen? „

" Êm shoq! "

" Kin se po di gjâa ai! „ - ja kthei plaka tui qeshë. - " Lyje dialin t' and n' parzem me viâmë thiut e nepi me pii ujë t' xeet e rakii perzie bashkë, e diali pa doktor, pa gjâa tieter po shëndoshet me' i herë. E mandeina, moi loce, po t' hollat kû i kee ti me e pague doktorin? A t' ha mêndia tyy, se ai zotnii po

e shkapercen majen e këtii malit per me e e paa dialin t' and? Lêne lêne doktorin e kap barin, qi t'kallxova vetë.„

Nana tui lueit kryet ja këthei· "Per dialin t'êm duhet doktori; lê t' m'shkoin shpija, por t'pështoin diali!„

— Sillei nan-shkreta shpii m'shpii. U bâa miesditë e tek e vona i raa me gjetë dikê, qi u nis me e thirrë doktorin. At herna fluturoi kah shpija e e paa fëmiin n'valë t'etheve; u perplaste i shumi; flitte pa diit çka thote; e nanen, qi kerkote me fialë t'amla me e fashitë, s'e merrte vesht aspak. Rrîite n'kambë e ngrata afer shtratit; duert i kishte njitë bashkë; shikiote Linin e vet; i mishnohei zêmra; ndîite nji trishtim saa s'kallxohet.

Ishte koha e mrames. Ndiegulla u çote prei lugjet dalë ka dalë e u hapte neper prozhme e neper pyllna t'malit e mrrîini n' maje t' shkameve, kû ishin fikë rrezet e mrame, qi kishte lëshue dielli tui prêndue. Pak mrapa u ndîe kumbona e madhe, qi e grishte krishtênimin m'u falë me Zojen. Kumbimi i amel, qi ushtote neper at gropë, ja leenoi nji grimë zêmren nanës, e cila çoi sŷyt perpietë, i hapi krahët e tha: " O Zojë, m'a shikiò prei qiellet t'shkretin dialin t'êm, e këthema shëndosh!

I ligu u çue mbîi shtrat e shikioi nanen e vet; mandei prap raa mbîi nenkreicë.

Çka kee, biir? "ja suell nana tui u korrutë kah i ligu e tui u mundue me i dhanë foorc frymes s'vet.

Diali s'lueite aspak. Sŷni i tii rrotullote si i tretun neper mloje t'shtratit, ne e mram me nji fice zâa shqyptoi këto fialë: " Nuk do Zoja! „

" Çka nuk do Zoja, biir ?„ - ja këthei nana me' i herë. Diali s'pergjegji.

" Po flet kliapii! „ - tha nana atbotë me e ngushllue zêmren e vet, e u ul afer shtratit t'ligut.

N'kaq ishte shtŷy nata, kuer baba prei dhedhenies u këthye n' shpii? -

" A kaa ardhë doktori?„

Jo! „

" At herë po vîika neser, e neser â tepèr vonë. „

" Per hater t'Tenzot! „ - ju lut nana - " mos e fol ket fialë: mishirira e t'Lumit âsht e madhe si sot si neser.„

Kaloi ajò natë e giatë e vishtiirplote e drita i njyete majet e maleve; por as ngushllim as leenim nuk prûni n'at familie. Shtati i dialit u dridhte nervozisht, qitte shkumbë prei gojet, fshâate me t'coptue zêmren.

" Ah sot „ - tha baba - " s'po dalë jashtë: s' mund t' a lâa

kështû dialin t'êm!„ e derdhte lot.

"Mêndò„ - i pergjegjte nana - " puna e jote âsht buka e jonë, mêndò se diali i yt....„

" Kee arsye„ - ja priti trimi me heshtë n' zêmer - " pun' e madhe kênka kuidesi i bukës, e këtii do t' i shtrohet ç'do kuides tieter! Ah skam, skam ça kênke ti! Un babë, mos me mueit me i ndêjë afer dialit t'êm t' ligut! Ah Lin, Lin me t' lâan tyy baba n'ket hall, pse i duhet per familie me e fitue shûiten n' gropë t' dhedhenies!„

" Zef, mos u helmò, n'ket kohë" - ju lut Marija - " qe, Zoti i ynë kaa hiekë edhè Ai skamin si na."

E vertet' âsht„ - ja këthei baba i zbutun nji grimë -„ por zêmra m' ban me i qitë këto fialë.„

"E dii: por zêmra„ - i pergjegji grueja permâllshem - „ zêmra s' do t' flasin aspak; zêmers i perkët me heshtë, me baart me paq, me durue.„

— Pak gjâa mbas miesditet, nji trakllim me turr u ndîi tu dera e shpiis. Grueja del e çilë; i rrî per baall nji trim i motçem me sŷza prîçit, me nji palltòh t' giatë n' shtat, me ftyrë si t' randë "Un jam Doktori, qi keni çue me e thirrë „ - tha madhnisht. Ishte kŷ Doktor i shkolles s' motçme; me dije nuk shkapercete ma se nja dhetë smûndie e aq reçeta (1).

"E praa, ça kaa ndollë?„

"Dialin t' em e kaa xâan lingartha.„

"Palè! po e dini lingarthen ju!„U perkasin Doktorve këto punë. „ E me kto fialë n' gojë e këqyrë gruen krenisht, si me e pasë diegë gjikimi i sajë. Hîin nd' odë t' ligut; ja prekë dellin dialit e thotë "hem!„; e shikion n' parzem e prep "hem„!: ja pështetë mandei doren n' baall, e me zâa mâ t' këtheellt e tui e ngiatë del edhe' i herë me at" hem!„. Hoq mandei sŷzat e me' i rubë t' bardhë e shîin, i vên, e n' giasë t' dijetarit t' hooll sillet e i thotë grues: Çudë! ket herë i paske raa n' të; diali i yt kaa lingarthen e t' foort, po t' tham. Mieksija gjêen këtû punë mieft tesh po e shkruei n' vroitore si e tek; m' kallxò, si e kaa êmnin kŷ dialë, sa vieç âsht...„

"M' ndîi, Zotnii; maa mirë âsht me shkrue ç' farë barit po i nep e kuer po urdhnon m' u këthye me e paa t' ligun. „

Doktori tui e siellë gishtin mrênda qafcet kin se po e godis "mbasnesrit„ tha:

"Po shikiò, Zotnii„ - ja xûni grueja - diali i êm â keq fort

(1) Pustull, ku mieku shkruen barnat per t' u dhanë t' ligut.

e mund t' fiket sa mâ paar.„

"Ashtûdè!„ - fryni plaku me idhnim - " a mendon ti, se mund t' i shtypi vet kocat e mii tui u dredhë prep neser mbîi ket mal? A s'po kam vetë t' ligj tierë me paa, perpos t' këtii dialit t' yt?

"Zotnii„ - i tha grueja tui bashkue duert n' parzem si kryq - " vet' e dii mirë, se Zotnija e jote nuk mundet m'u dukë neser por sadopàk ndoi baar diali i êm do t'a keet. S' po drue, jo, se po m' shkafnyhen (coptohen) kambët tui ngaa n' mal, por dialin s' mund t'a laa vetun ! „

Këto fialë e ulne nji grimë Doktorin, i cilli i pergjegji: "E dii, e dii; por duhet ndokush, qi t' viin te un me e marrë barin; e duhen pare... A kee pare ti ?„

"Zotnii, mos m' fol tesh per pare! Pare kam pak, e gadi aspak. Por per kryet e t' êm biir, un s' kursei gjâa. Qe ket shpii e ket tokë t' shkretë, e s' kena tieter, un po e vêe pêng,

e n' mos kiosh kondênd, kee t' lutunat e nji nanës. Zotnii, ne e paç ndoi hije fajit para t' Madhit Zot, t' a diish, t'lutunat e nji nanës kan me t' a shîi para t' Madhit Zot e kan me t' i hapë dyert e Parrîizit!

Këto fialë ja dogjne sŷyt plakut, i cilli me t' shpeit xuer ruben e i ferkoi; shênj se i pështoishin lott.

"Moi grue, po m' vien n' mênd - tha plaku - "se neser kaa per t' ardhë n' ket luginë sherbtori i êm. Vetë kam me i thanë këtii me t' i prûu barnat.,,

"E Zotnija e jote a po duket mbasnesrit!,,

"Po, moi grue, po! Kush â i zoti me u raa kundra lutave t' tua, e grue o shkretë?,,

.Me zêmer t'ngushllueme e me uzdajë u këthye grueja te i ligu e shfrei n'këto fialë: "O i dashtuni i em, o biir, Lin morè, Lin ndigiò çka po t'flet nana: ti neser po çohesh; neser do t'shkoim bashkë te shêitnoria e Zojës, e n'giûi kena me ju falë ndeers Nanës t'Tenzot, se t'kaa shëndoshë!,, - Por diali suelli kryet prei murit e s'pergjegji.

Me drojë e me uzdajë rrodhne do javë, e pernjimênd e smûndia po fillote me e lirue ka pak ka pak dialin e vogel. Doktori plak, i cilli per herë qi e shifte t'ligun, vîite tui u amelcue, u bâte shênd si me e pasë pështue prei deket t'birin e nji princit; sŷyt e nanës vezulloishin prei gëzimit e prei uzdajet, por t'gjith kiò e mirë ishte mollë e kuqe me krymba mrêndë.

Qilloi nji ditë e kândshme, si t' ishte prêndveer, kuer Doktori tui hîi nd' odë pò i thotë dialit: "Lin, duhet sot me dalë jashtë nji grimë e me e gëzue butsiin e airit!,,

Nana me t'shpeit e mlon dialin mirë e mirë; dalin bashkë n' oborr e ulen m' nji bankë. Lini shikion rreth e rreth, habitet e murmurôn me zâa t' ultë: Aiii! si kênka shndrrue dheu!,,

"Çka thae?,, e pvetë Doktori tui ju bâa afer.

"Para se t' bishe i lig, lisat e livadhet e kishin bojen t' bleert me t'kënaqë, e qiella ishte e kalltert bukurii. At herë i shifshe lazhdet (pikzat) e voeses neper fije t'barit e kandrrin ma t' voglin neper gjeth t' pêmve e zogjit nelt e nelt n' airii; e tesh m' duket si m' u pasë ndêe mbii gjithshka si nji pelhurë e sykun, e sêndet, qi perpara i daishe nji ka nji, tesh t'tana paskan marrë nji t' perziem saa mos m' u veque mâa.

Nd' odë kû ishte terr, s'u kuitova per ket shndrrim; por tesh qi jam n' diell, po marr vesht, se diçka paska ndollë. Doktor, po t' lutem per hater t' Tenzot, m' kallxò a do t'jes pa sŷy vetë?,,

Plaku u dridh. - "E praa!,, fshâate diali e uli kryet·

Doktorit tesh saa dit i kish kiaa zêmra mos t' verbohei diali prei lingatet, por tesh mâa e këputi gjygjin n' mênde t' vet; e e prâa çka do t'i pergjegjite dialit qi e pritte fialen, çka nanës qi ishte shtangë prei mneeret?

"Lin„ - i pergjegji Doktori tui ja rëshitë amel doren n' baall - "lingartha âsht nji lingatë e keqe fort. Shum kush i pështon e shëndoshet; s' jânë pak atà qi desin; saa tierë jesin pa sŷy. „

"E diali i êm? „ - briti nana n' hataa.

Kiò â puna e Zotit! ., - ja preu Doktori shkurt e me trishtim t'foort. Zoti âsht ai qi diten e naten dheut, driten e terrin ja nep nierit. Neve na duhet m'u shtrue vullëndetit t'tii. I Lumi e kaa n'dorë mishriren e mrekulliin e proven, e ktê do t' a barim na me paq e s'do t'guxoim me ja pvetë psehin. „

Diali me krye t' ultë e ndîite hallin e vet pa bâa zâa; nana e kishte mshehë ftyren nder shplaka t'duerve, e derdhte lot; t'dy i kishin marrë vesht fialët e Doktorit; t'dyve u mishnohei zêmra prei pikllimit. - Doktori kishte dredhue kah shpija e vet.

"Nanë moi„ - tha diali - " epma rruxaren e Zojës e m' len vetun! „ - Diali u ul mbîi shtrat; kryet e pështeti mbîi nenkreic e i mylli sŷyt si m'u msue qyshë tesh me e baart krygjen, qi po ja çote Zotyn, e thote rruxaren. Ftyra e tii ishte n' trishtim; me gjith ket i dukei çiltas vullëndetshtrumia nen Zotin.

"Mas nji kohet erdh nana, e diali tui e ndîe t' ecunit e sajë " eja, moi nanë„ - tha - " ulu këtû afer mejet. „ Nji copë herë i mbaitne duert bashkë; mandei duel diali me zâa t'amel e tha: "Na t'dy bukur mirë kena marrë vesht çka na kaa thanë Doktori. Un do t'jes pa sŷy! „ - Nana s'u prit, e kiate e dneste. - "Mos kiaai, moi nanë„ - i foli diali - " qe vetë po qindroi e po i ndali lott. Mue s' m' biè n'mênd kuer m'a msove " Atynen „.... per ditë e kam thanë; por sot âsht e para herë qi xuna me e kuptue ket uratë. Atò fialë "U baftë vullëndesa e jote „ sot m' janë çilë e kam paa, se jo veç duhet me e bâa vullëndesen e Tenzot, por duhet edhè me e baart fialen e Tii. Giat' e giatë e me zêmer t'plasun e kam rrahë ket mêndim; por tesh vullëndesa e eme âsht njitë kreit me vullëndesen e Tenzot; tesh praa m'len moi nanë, ti msoi edhè tyy këto fialë t'bekueme:

" *U bâftë vullëndesa e jote si n'qiell ashtû n'dhee,* n'ditë dritet e n' ditë territ. „

Nanës ju mushne sŷyt me lot e i pergjegji Linit: "Amen! „

III.

Mësoitoria.

E tek e mramia Lini u verbue kreit. Ishte nji e mrame, e diali kish ndejë vetun nji copë kohë nd' odë t'errtë. Nana xanë nd' odë t' ziarmit bashkë me Justinen e vogel b'ite gadi darken, me e shtrue tek t'u këthete Zefi prei dhedheniet. " Justinë moi,, tha nana tui shikiue n'muur sahatin e math " âsht gadi dy sahati; shko e ndeze kandilin nd'odë t' Linit, se edhè pak po ja mrrîin baba .,

Justina ndigioi, e kuer e paa t' vllaan strukë per brîi t'forûmit, ja hodhi nji shikim t'dhimshem e duel jashtë me t'shpeitë. Pak mrapa ja mrrîiti baba, i eilli tui çilë deren e e shpiis pëve ti me'i herë: " Kû â Lini? si â Lini?,, - e nana me nji ankim t'amel ja këthei: " Po si s'e pate, morè Zef, kurr nji fialë t'mirë edhè per mue e per Justinen t'onë? Ti s'kee por Liniu n' gojë; per te pëvetë; per te flet; me te kuvendë, ah me diit ti saa e saa herë na t'dyjat kena derdhë lot per punë t'dialit!,,

Ftyra e babës u vrâa. " Marii,, - tha - " un s' po t' marr vesht. Luani i plaguem kuer këthehet n'strofull t' vet lëpiin veç varren qi e diegë: per gjymtyrë tiera t' shtatit s' kuiton. Nji mêndim i vetun â tui m'a rrahë kryet, nji kuides i vetun m' â bûa gozhdë n'zêmer: Lini i êm. E per ket punë po kuiton ti se m' a pîi zêmra per tyy e per Justinen ?„

" E dii,, - i pergjegji Marija - "ti na do mirë t'gjith njinji,, - e kah i thote këto fialë i biite leetas krahit t' shoqit t' vet - "dueje dialin e shkretë; do t' viin dita, qi kaa m' u gjetë vetun n' ket dhee e ndoshta s' kaa per t' a dashtë kerkush, veç njai Zot qi âsht n' qiell.„

"Mundet me kênë!,, - gjimoi baba e hîni nd' odë. E ndieu Lini. "Babë, a jee ti?,,

"Po, biir; a s' po m' shef?,,

"Nana s' e kaa ndezë endè driten nd' odë e jam n' terr.,,

"Po, biir, a ndezë kandili!,, - ja xûu baba me 'i herë.

"E ku, babë?,, - e i shuemi i hapte sŷyt me e kerkue driten - "un s' po shof gjâa!

"Asgjâa?,,

" Kurrgjâa, babë, kurrgjâa,, - e këto fialë t' fundit i ngiati i shkreti fëmii, si me i thanë prindit t'vet: lamtumirë, babë; syŷt

e mii s' kan me t'ipaa mâa kurr mbîi ket dhee. Baba u ul n' bankë; i pshteti brrylat mbîi tryez e ftyren e mshehi nder shplaka t'duerve. Lini i rrîte para, e ndîite baben tui dnesë e dnesa e babës s' vet ishte si thikë e mneershme, qi ja shkyete ân m' ânë zêmren e njomë.

N' kaq po vien nana, e tui e çilë deren e odës u preə tui e paa trimin n' at mëndyrë: "Çka kee, Zef!„ briti grueja. Zefi s'mueite me folë, por me gisht i bâni shêi nanës t'a shikiote Linin.

" Lin morè, biri i êm!„

"Un s' po t'shof, moi nanë!„

"E miera, e miera vetë! Diali i êm pa sŷy!„ - vikati nana n'pikllim t'vet, e u turr me e mârrë ngrykë tui u shkrîi n'vaai. "Uh! edhè ket ḱryq na paska çue Zoti, perpoos skamit qi kena!... U baftë vullëndesa e Tenzot!.... Ah Lini i êm, si kee me ernue ti gjaall, kuer t' desin nana e baba?... Kush kaa me t'mbaitë, biir?„

"Vetë kam per t'pasë kuidès per tê! „ - tinglloi nji zâa i hollë.

"Nanë„ - pveti Lini - „ me giasë kaa folë nji Ênjell! „

"Ênjêll kaa me kênë per tyy ai nieri qi t'kaa folë; jam vet' e motra e jote Justina. „ Diali u ngushllue disi e ja këthei: „Do t'lusim t' Madhin Zot me na rueit gjat' e giatë baben e nanen! Por ne ju pelqeft t' Lumit me i mârrë prindt t' onë n' Parriz para nesh, atbotë ti, moi moter, me njat zêmer arit qi kee, kee per kênë ênjlli i êm e s'kee me m'lânë vetun. E ti, moi nanë e dashtun, mos u ankò me Zotin nder idhnime t'tua, e mos harrò se vetë ja kam dhanë fialen Tenzot me e baart verbimin t'êm deri sa t'jemi gjaall, pa murmurue kurr. „

— S'vanoi m' u hapë zâni neper at lugje, se Lini diali i Zef Dhedhensit â verbue kreit. Andei e këndei erdhne gjind me e ngushllue me ndoi fialë t' mirë, e i falne edhè do sênde; por s' munguene edhè asish, qi kah doishin me ja leetsue varren e zêmers, ja pezmetoishin edhè mâa zii.

E shoqia e kryetarit t' lugjes ishte nji grue saa e trashë me shtat aq edhè mendeleet e dyy herë aq kryeneltë. Kuitote kiò, se mbasi jam e shoqia e kryetarit, mund t' flas çka do; e penjimend vertllote gjithkund mâ t' shumen pa mênd.

Kiò zojë hîni si tierët n' shpii t' Zefit me e paa Linin e me e ngushllue. U ul n' karrigë madhnisht e kah e shikiote dialin e verbët, londisei me u dhanë sŷve t' vet si nji hije dhimet, por pa e ulë at farë krenijet, qi e date n' shênj.

"Marii„ — i tha nanës s' Linit - „ t' a dii skamin e foort, qi t' kaa mlue; po e shof edhè ket rrezik, qi t' kaa gjetë; maa zii s' kee se vetesh! E gropa e jonë çka kaa me than? Moh Zot, se po due vetë me t' a randue krygjen qi kee! por shoqi i yt me njat ftyrë t' moritun e t' terun duket se s' â jetgiatë, e atbotë ti me këta dy fëmii t' tuu keni me kenë barr' e randë per ket gropen t' onë. A di çka? po t' a nep vetë nji këshill e t' viefshem madiè. Dialit t' yt, oh saa m' dhimet qyqari! - e me trinë t' dorës bani kin se po i shii lott - dialit t' yt, po tham, ban mirë me ja blee nji frŷzëharmone e t' shkoin me tê neper lugje me e lypë lëmoshen; e t' a perciellin Justina. Me ket mëndyrë fëmiit e tuu po e fitoin buken, a sadopak gropa e jonë s' kaa per t' i pasë randë. M' a pret mendia mue, se nji enjêl! parrîizit s' kishte diit me hartue këshill ma t' mirë! Nder këto fialë e zoja e lugjes xuer prei takfinet nji fiorintë e ja hodh Linit tui i thanë: "Merre, biir!„

M' saa flitte ajò zojë, ndîite Marija n'zêmer t'vet nji luftë

qi e grîite, e rropatei me durue e mos me çilë gojë, por n'fund t'fundit s' u priti mâa e shperthei n'këto fialë: "Zojë, po t'falem ndeers per dhimë qi kee e per këshiill qi po m' nep. I Madhi Zot kaa per t'a siellë punen per mëndyrë qi mos t'jena merzija e vêndit t'onë, se, kështû me kênë, rrezigaall kishte me na u bâa buka e këtii vêndit. Por ti hiqe mêndiet, se vetë po e lëshoi rrugash dialin t'êm; lêe mâa paar t'vîin mordia e t'a marrin, se per kështû....! „

" Qe, qe si â bâa kombi i juei! „ ja shkrepi zymt ajò zojë- "komb farizeish! „ murmuroi mandei me zâa t'ultë, por mieft sa m'u ndîe. E prep tui e çue zânin " po, po! krenija e jote kaa m'u ulë tek t'i diin punët êm shoq, zotnija i kësai gropë. „ E duel prei odet tui u shtrêmë me shtat.

Mrapa erdhne tierë. Se i cilli kishte n'goje ndoi fialë t'mirë; asgjâmangut atŷ vritshin t'gjith: "I shkreti dialë do t'bâhet rrahaderë! „ - Âsht e ditun, se zêmra e Mariis u coptote tui e ndîe ket kângë t'merzitshme. Duelne edhè këtà; nana atbotë hoq perparcen; ja vûni Linit kësulen e mirë, e voit me tê tu Prifti i famulliis.

Ishte kŷ ndêjun te trueza e shkrimit, kuer hîni grueja n'qeel. "Zotnii „ - i tha Marija - "un, perpoos Priftit s' njof kerkênd, qi t'jeet zêmerçilun me i ndîe mierimet e hueja. Qe Lini i êm! Diè e lane sŷyt kreit. Hallku m' thotë, se kŷ dialë do t'a kerkoin buken tui u siellë rrugash, pse i verbti i dhimet kueidò e i nepet lëmosha pa zoori. Zotnii, a jee edhè ti n' ket mênde, a ndoshta kee ndoi këshiill tieter me m' dhanë? T'pergjegjmen s' e due tesh per tesh; mendoju, Zotnii! Por ne kiosh edhè ti i pashpiirt, at herë' â sosë per mue uzdaja, se po gjêei ndoi zêmer t' mirë n' ftyrë t' tokës; at herë per t' shkretin dialë s' kaa strehë tieter por zêmra e nanës!

Prifti ja hodhi grues nji shikim t'pagjtë, si me i thanë: Mos u turbullò, e bân Zoti mirë! Mrapa tui e pështetë doren mbîi krye t'fëmiis, i foli me zâa t'amel: „ O Lin, biri i êm, po, e dii se jee krijatyra mâa per t'u dhimtë n' famullii t'eme. Por edhè per tyy kam me u mundue qi t' dalish trim i viefshem t'a fitoish buken pa trakllue n'deer; s' kee per t'pasë nevojë, jo, per mlade (peshqeshe) t' shkreta, as s'kee per t' ndîe t'shame, as shpotiina, as fial t'rânda, me t'a helmue shpirtin e me t' qitë n' dhee huei me dekë. „

"Po, Zotnii, ne t'a paça blee mênden, - ja suel grueja me drojë - „ m' kallxò, çka mund t'a bâish ti dialin t' em?

" Mund t'a bâi nji puntuer me naam „ - ja këthei Prifti si

nieri qi âsht i zoti i fialës.

"T' verbtin po e bân ti puntuer?„

" Po, moi bii, t' verbtin! Falemi ndeers Tenzot nuk jena mâa n' at kohë, qi i verbti do t' ecte brîi ndoi murit me shkop n' dorë me lypë buk, josè do t' rrîite t' gjith diten e lume ndêjun m' nji guur pa punë, pa gjâa tui pritë ndoi pare e tui durue sa e sa herë shpotiina e gaze ! Ditunija e sotçme kaa diftue, se edhè i verbti âsht i zoti per shum punë. Nder saa vepra mishriret, qi kan dalë sot, njehen edhè atò shpija msimit qi janë. ngrehë pas-

tafàt per t' verbët. E Lini i jyt, moi bii, me ndimë t' mirëbâsve atŷ kaa m' u çue. N' at msoitore kaa me xânë diali me këndue, me shkrue, me punue. e kuer t' i mbaroin xânesat kaa m' u këthye n' shpii t' prindve t' vet puntuer i vleert, e kaa per t' mbaitë vedin e familien me ndeer. A s' jee kondênd tesh? „

Grueja u perol me ja mârrë doren Priftit e me ja puthë.

" Fiala e jote, Zotnii, m' kaa dukue n' zêmer nji ngushllim

qi s'e pritshe, e po filloi prep me shpnesue mirë por dialin t' êm. Tyy, o Zot, po t'falem ndeers, qi m' kee çue te ky Zotnii; s' due me kiaa as m' u ankue mâa; ti bân çka t'pelqehet mbîi dialin t' êm; un jam shtrue kreit; jam rahàt.„

— Ne t' këthyemit kah shpija, nanës e dialit u desht me dalë per krah t' shpiis s' madhe, kû rrîte zotnija i asajë gropë. N' at rasë u gjindte ky tu dera e oborrit t' vet; duer i kishte futë nder gajofa (xhepa) t' pantallonave; nji pêndë patet i shifei mbii vesh.„ Ashtûdè!„ — ja shkrepi kŷ grues- „a filluet praa?

"Çka?„ ja priti grueja.

"Çka?.... M' ha mêndia, se jee siellë rrugës me ket t' verbtin t' and me fitue ndoi sênd; mirë kee bâa, i verbti i dhimet gjithkuei e pa gjâa nuk dahet. Por m' saa duket, pak kush t' a paska shikiue hallin, sepsè s'po t' shof gjâa n' dorë. Asgjamangut po dukesh kondênd; do me thanë, se do fiorinta do t'i keesh n' kuletë.„

"Lum zotnija„-i pergjegji grueja me' i farë madhnijet -"mos mêndò, se kena trakllue n'der t' ndokuei me lypë; mos e thasht Zoti m' u bâa na lypca! Un tesh kieeç te Prifti i famulliis m' u këshillue me tê, si me ja baa këtii dialit t' êm!

"Te Prifti!„ — ja këthei zotnija disì me dispiek.-„E dii, e dii; ju prore na hani veshët me atò fialë: Prifti këshillon mirë! Prifti merr vesht gjithçka! Por tek e mramia lugja se lugja e na me tê i napim t' hollat kuer t' a qesin puna..."E tui hapë kambët e tui kryqanjitë krahët n' parzem prep tha:"Po m'a kallxò praa ket këshiill, qi Prifti me dije t' vet t' kaa dhane.„

"M' kaa këshillue Prifti me e çue dialin t' êm perjashta m' nji shpii, kû msohen t' verbtit.„

"N' kiottë se ajò shpii po t' a merr dialin e kŷ jèt mrêndë pa u daa andei deri sa t' desin, këshill t' mirë t' paska dhanë. Por un po t' a këndoi kiarisht: as gropa e jonë s' derdhë pare me t' a mbaitë dialin atie, as na s' kena ndîe kurr se po msohen qorrat n' shkollë; shum shum na po t' a bleim nji qên, qi t' i priin dialit t' yt, ashtû edhè, nji frŷzëharmone me i raa rrugës; këso doret mundet diali me e kerkue buken e vet.„

"Astàk! Diali i em s' kaa per t' kenë lypc rrugash, por n' shkollë do t' njitet!„ ja perplasi grueja me zierm.

Zotnija i lugjes tui u zhgrehë n' gaz i pergjegji: „Jee fort per t' u dhimtë, moi loce, ne e paç mênden se po i del punës.„

"M' kaa segurue Prifi i famulliis.„

"Prifti t' predikoin Unjillin e mos t' çain këso pallavrash.... Udha mbarë, moi loce, e Zoti t' rueit!...„

E kështù u daane.

" Nanë moi „ - muer fialen i shkreti Lin mbas nji farë kohet - " a jena lerg na prei atii nierit t' randë, prei zotniis t' katundit, pse due me t' pëvetë diçka? „

" Po, biir. „

" Nanë balçem kaa kênë per mue fiala e Priftit! M'a ndîin mue zemra, sa jam i zoti me xanë ndoi send ... Nanë moi, n' at shpii ku kee me m' çue, kam per t' kenë i urtë xênak ashtû qi t' keesh ngushllim e gazmend e.... „ - E s' bani zâa.

„ Mbaroje fialen, biir. „

" E kurr, kurr s' kam per t' pasë nevojë me trakllue n' deer t' zotniis t' kësai gropë. „

Nana s' i dha t' pergjegjun, por i shîni do pika lot qi i pështuene prei sŷysh.

Baba t' a ndiimen prei grues s' vet këshillin e Priftit u diftue rahàt e i tha dialit: „ Lin, i Madhi Zot, qi t' a kaa marrë driten e sŷve, kaa me t' vûu per at rrugë, qi âsht per shelbim t' and. Me provë t' rânda kaa kênë prekë zêmra ême e feja ême, por Zotyn m' kaa mbaitë me hiir t' vet mos t' ligshtohem. „

Ishte nji dit' e Diele mbasdite. Zefi, Marija, Lini e Justina rrîishin ndejë n' bankë t' oborrit tui kuvendë bashkë e tui e gëzue airin e freskët e bukuriinat e vieshtës, kuer i papritun po duket Prifti i famulliis. " Laime e mirë! „ - u tha Prifti tui u pershndedë me ta - " Linin t' uei e kaa pelqye Direktori i asai shpii, per t' cillen i pata folë Mariis tesh do dit; masnesrit duhet m' u nisë. Un vetë due me e perciellë dialin t' uei e me e njitë n' at msoitore. Ju s' do t' mendoni per tieter, por veç me e lutë t' Madhin Zot per dialin, qi t' a bekoin i Lumi e t' a ruein n' hiir t' vet. „

" Po Zotnii „ - duel e tha nana - " a do t' a kerkoim ndimen e lugjes per t' nisunit e per t' mbaitunit e Linit? „ - " Jo, Marii! Deri sa t' jemi gjaall vetë, per Linin mendoi vetë „ - i pergjegji Prifti me amelcim.

" Zotnii, zotnii „ - ja këthyene t' dy prindt prei fundit t' zemers - " i Madhi Zot t' a shperbleft mishriren, qi kee me nee, me t' gjith t' mirat e veta! „

Lini i vogel u çue n' kambë e tui kerkue me dorë Priftin zemerbardhë, ja rroku doren e tui ja puthë i tha: " Zotnii, ti per t' saktë kee m' u njitë n' Parrîiz, pse kaq i dhimshem jee me mue qi jam pa sŷy! „

Kuer Prifti duel jashtë e familia mbet vetun, u ulne n' bankë pa bâa zâa. Mâall i foort jau kishte kapë zemren, kah mendoi-

shin se do t'daheshin prei Linit. Gjithmon' a paa, se baba e nana e kan ma fort per zemer fëmiin e vet ma t'shkretin.

VI.

Puna biè kamin.

N' kaq u mushne dymdhet viet, e ndrrime e shndrrime kishin qillue n' t' rriedhunit e kësai kohë. Prifti i famulliis ishte thîi; baba i Linit kishte dekë; Justina ishte rritë me shtat. Kena paa ndoi herë neper male do lule, me t' cillat s'pat punë dora e nierit, asgjâmangut ishin t' bukura e t' kândshme saa s' janë shum herë atò qi mbahen nder lulishta. Ashtû Justina tui ietue n'vetmii t'malit e tui punue per t' mbaitunit e nanës e t' vedit nuk mêndote aspak m'u lye e m'u sbukurue, e s'kishte nevojë per këtò çakla, sepsè urtija e pafainija, qi i daishin nder sŷy, i kishin dhanë kaq hije saa m' u dukë pernjimend lule malit. E s'kiene pak familiet, qi ngrehun prei vertyteve t' saja e dishruene me e pasë nder shpija t' veta, por Justina, kuer ja permêndshin martesen "jo, jo „ - pergjegjte - " s'â per mue kunora; un ja kam dhanë fialen vllaut t'em t'verbtit me kenë sŷni e krahi i tii. „

Edhè zotniis t'katundit ja kishte marrë ânen shkalla e neltë, e s'u njehte maa nder ma t'mdhait e vêndit kah pasunija. Loja e shokët, salltaneti e krenija e grues s'vet ja kishin leetsue gjâan fort e fort. I randuem me uhana s'pat hall por me shitë vëneshta, ullîshta e baktiin e trashë; veç i kish mbat'endè shpija e madhe, por edhè këjò pêng. I lashti kaa thanë. "Sa pat thesi mel, u siellshin zogjt „ ashtû shkoi puna me ket zotnii; miq perparandei saa ujë; tesh janë zhdukë t' gjith; e atà qi e kishin pasë n'hûndë kuer e shifshin n'pikë t' lumniis, tui e paa se tesh po e merr rrëpina u mundoishin me ja dhanë t'shtŷmen, me ja thye qafen saa maa paar. Kështû â bâa shekulli.

Edhe per Linin t' onë kishin kalue dymdhet viet xanesa n'msoitore. Direktori praa e thirri nji ditë e i tha: " Qè, biir, edhè per tyy kaa ardhë koha me dalë n'shekull e me punue si tierët. N' pershim t'dymdhet vietve, qi jetove me nee, kurr s'na kee çartë zêmren; i ndigiueshem e zêmerbardhë jee kenë gjithmonë. Lin, provët e mdhaa kee per t' i ndîe shpeit; loina idhnime, shpotiina e krygja tiera kan me t'trazue mieft; t'biin n' mend, se ket martirixim lypë Zoti prei tejet; hiri i Tenzot

s'kaa me t'ardhë mangut; qindrò, biir. E n' kioft, se n' katund t'and s'po gjêen kah mbahesh, t' a diish, se këjò shpii, kû u rrite e u msove, kaa me kenë gjithmonë çilë per tyy; këtû kthoju, e kena me t'pritë me krahë haptë.

Mbas këtyne fialve ja dha diplomen e urtiis e t'gjith shka lypei per xanesat, qi do t'kapte n'dorë, ashtû edhè t'tana paret, qi i kishte fitue n'msoitore me punë t'dymdhet vietve. Lini raa n'giûi; Direktori e muer ngrykë, e bekoi e e nisi.

Ishte nji e mrame veret e shifei neper rrugë t' nji pshatit maluer nji i verbët, i cilli ecte kadalë kadalë tui prekë an e kand me shkop. Ishte dial' i rii; ftyra i vezullote prei pagjet e prei shendit; shtati, nonsè i kênun, i dridhei nji fice; hera herë veshtote palè a po ndîin ndoi zaa dashamirit, e n' kaq tinglloi kumona e sahatit n'kuminare t' Kishës. I verbti u gjindte n' at ças brîi murit t'vorreve, e tui ecë per t' giatë t' këtii krahit preku tu shkalla e gurit, e cilla çote tu dera e Kishës s'Madhe. I verbti u njit, pse i kishte hatri m'u pershndedë maa paar me Krishtin n' Sakramênd e mrapa m'u dukë n'shpii t' vet.

Kisha ishte myllë. Diali hoq kapelen (kësulë lîsh), e u ul n' giûi atŷ n'rrugë e thote uratë me devocion t'madh. Persypri murit t' vorreve kishin hypë do fëmii t' vogjel, e pa bzâit e shikioishin me habii at dialoç. "Çka po bani aty, morè fëmii?,, i pëveti nji grue, qi ecte poshtë. E atà tui e zgiatë krahin i pergjegjne: Aty n' giûi âsht nji qorr! ,, - " Nji qorr!,, - murmuroi grueja me vedi - " ah i shumi!... S'e lâa pa ja thanë nji fialë t'mirë; t'verbtit m'janë dhimtë gjithmonë.. E kush e di?.... me kenë...! - Leet e leet afrohet grueja; ai e ndieu t'ecunit e u çue. Doren e vet e prûni kadalë kadalë mbîi krah t'sajë e prei krahit ja çoi tu ftyra, e m' at ças u nal, mandei briti: "Nanë, Nanë!,,

" A jee ti Lini i êm?,, ja kthei grueja me zâa n'gulshim. "O diali i êm, o i verbti i êm, i shkreti i êm, o mâallthi i êm!,, E u lëshuene ngrykë.

" Nanë moi ,, - tha Lini - "m'ço n'shpii!,, E nana u nis me dialin per doret. N' at gazmênd, qi ja mushte zêmren, Marija nuk shifte tieter veç dialin e vet, por gjindia, qi rrîshin andei e këndei tui u taall te dyert e oborreve, i merrshin mrapa me sŷy e i nytroishin n' vesh shoqi shoit: " A thue a kŷ njai Lin, diali i atii Dhedhensit ? ,,

" Kŷ maa do t' jeen! ,,

" Ashtû duket! ,,

" A po sheh? Mahet kin jam diçka, qorri! ,,

" Heidè! Kryeneltë se kryeneltë! Kuer fillon me këcye

skamnori, shkyhet lodra.... !„

Justina prei shêndit kishte tretë kreit; herë me buzë n'gaz, herë me sŷy qi xhixhilloishin prei lodiet: „ Lin „ - i tha - „ a t' biè

n' mênd, kuer t' a dhaçë fialen se kam per t' kênë vetë sŷni i jyt? Po tesh? Ti asò heret ishe fëmii i vogel nji kuut mbii tokë, e tesh oh saa i gjatë kênke bâa! Dukesh gadi nji trim e gadi gadi po drue me t' ndejë para!... Oh Zojë, o Zojë, ç' gazmênd per mue me e pasë këtu vllaan t' êm, Linin t' êm! Lin morè, vetë vetë Justina due me kenë krahi i jyt, sŷni i jyt!... Jezus Marija! Kush â tu dera? - Çohet Justina me vrep, qet kryet jashta dritsores e shef nji trim, qi kishte ulë n' tokë do arkë t' mdhaja e t' vogla e saa e saa grumui xunkthash lidhun tuba tuba, e i kallxon Linit.

Kŷ, e Justina ja dha doren, del jashtë e "Tefë „ - i thot' atii trimit - "a kaa mbetë gjâa mrapa? - „ E n' kaq vien tui perkitë me dorë herë nji teshë herë nji tieter, e tek hasi m' nji

arkë t'giatë e t'ngushtë i vetoi ftyra prei shêndit, e e rrokë e e shterngon per zêmer, si t'ishte nji gjâa sênd i permallshem fort; " Justinë „ - i tha s'motres me turr - " m' a paguei mirë Tefen, qi m'i kaa prûu këtû këtò tesha!... Tefë, a mungon gjâa?„ - " Kurrgjaa, zotnii „ ja kthei ai. - " Lin, - i tha Justina n' vesh tui u kuqë prei marriet - " s'kam frymë pariet me i dhanë këtii trimit „ - " Qe takfina „ - i pergjegji i vllai - " e nepi kaq.„

Nji t'katert oret maa vonë u çilne arkët, e u paa çka mund t'fitoin skamnori kuer punon me shpiirt e me bekim t'Zotit: u dukne petka shum nduersh, perdorsa e vegla e ne e mram nji qeste (vegel muzhiket - cetra) e nji violîi (qemale).

" Po t' gjitha këto t' mira a janë t' uat, o Lin?„ e pveti Justina tui i haprue sŷyt mbîi at pasunii e tui i ngatrrue bashkë gishtat e duerve prei habijet. Lini s' bâni zâa, por me me violîi n' dorë duel n' oborr e u ul mbîi bânkë. I ngrehi leet e leet kordhat me i zânue maar, e filloi me lueit thupur e gishta.

E çka me ndîe se! Ne e paar zani i violînit u dukte si me kênë diftesa e nji mâllit, qi tesh kaa dit a ndrŷe n' zêmer t'nji nanës per t'birin e vet; kordha e qitte zanin si n'vaitim, si n'dishiir, kin si nana t' a kerkote dialin e vet, si n'gazmênd e pushim se e gjeta. Mandei t'bâhei si me e ndîe frymen e nji erës s'leet prêndveret tui shetitë neper fushë e landore, si t' ishte nji tingllim i amel, qi baar e lule po i çote prei gjûmit t'dimnit. E ne e mram e lëshuene kordhat nji zâa t' plotë e t' mushun si kangë korale, e hijen e kishte si t'nji falunit ndeers.

Justina rrëmye mbas këtyne joueve (mekameve) kishte raa n'giûi para t'vllaut; ju daishin n'ftyrë ndiesiinat, qi ja prekshin zêmren e rrîte tui shikiue Linin pa marrë frymë. E kuer diali pushoi s'ramit " Lin i tha - "edhè muzhiken e paske xânë ti!„ - " Moi moter „ - i pergjegji diali - " ngushllimi i t'verbtit n' ket gropë me lot âsht muzhika; me tê i lenon idhnimet e veta nieri qi s'kaa sŷy. „

T' Dielen qi erdh Lini i bîte organit n' Kishë t'asai lugje, e këndote me zâa tenorit nji Meshë e nji kangë Zojet, qi ai vetë e kishte qitë n' muzhikë. Populli e veshtote me devocion, e u knaqte tui e ndîe; tingllat e amel u njitshin perpietë me tym t'kêmit e i ulshin tu troni i Perendiis t' lutunat e ahtet e feetarve.

Si u marue sherbimi i hyinueshem Lini tui ja kapë doren njênit duel n'Sakristii m'u pershndedë me Priftin e motçem t'famulliis. "Lin„ - i foli ky tui e pshtetë doren, qi u dridhte, mbîi krŷe t'tii - " Zoti kioft me tyy! Tui t'a ndîe vetë t' ramit e or-

ganit, tui t'a ndîe vetë zânin e neltë u kuitova, se i Lumi Zot jo veç t'kaa begatë me dhuntiina t' hartes, por t'paska rueit e t'paska mush' edhè me hire t'shpirtit. O biri i êm, ç'po t' duhet tyy drita e sŷve, kuer kee mieft driten e mêndes!„

Fialët e lugjes u suellne at ditë mbii Linin e verbët e thoishin, se kŷ e kaa lanë mrapa lerg e lerg msoitorin e shkolles, e bâishin çudë si kaa mueit nji dialë pa sŷy me e xânë t' gjith at dije. Edhè n' lokandë u permêndte Lini, e tui e qitë gjith i cilli t'veen, nji farë Gjergjit kryeshteer duel e tha: " E dii vetë si â puna e këtii qorrit. Ju mrekulloheni, se qorrat kan dije shum, por po ju ban me diit Gjergji, se Perendija e kaa zakòn m'u duk qorrave n' gjumë e jau çilë menden me paa e me xanë çka neve s'na shofin sŷyt e s'na punon dora. „ - Pijanecat u fikne gazit mbas këtyne marriinave. Por Gjergji s' çate kryet; mushi goten me birrë e piu, e mrapa tui shîi mustakët me rubë " kam edhè' i fialë „ - tha - „ e m'veshtoni. Qorri i jonë, njai Lini i Zef Dhedhensit, dritë pastë! Amàn sa burrë i mirë ishte Zefi i shkretë...! Lini praa jo veç i biè organit mieshtrisht, por me e ndîe kuer i lot gishtat mbii violîi e mbii qeste, kishi m'u shkrîi prei amelcimit! „

Lokandari, qi rrîte n'kambë te trueza e ja vête veshin Gjergjit, pat nji mêndim, qi atŷ per atŷ dau me e çue n' vênd.

Duel nd' odë t'vet; hoq perparcen e bardhë; u vesh me petka festet; rrasi kapelen mbii krye e u nis fiill kah shpija e t' verbtit.

Me sqimë t'rândë tfaqet tu dera e thotë " mirë se u gjeta„ e pa pritë t' i pergjegshin " kam ndîe, Lin, se kee ardhë prei s' lergut e jee bâa muzhiktarë me namë. E kështû do t' jeet, pse kuer e ha hndren pa buk, s'kee por me kapë ndoi zanatë per me rrnue gjaall. E ti, Lin, jee n' skam dyy herë aq, pse jee edhè pa sŷy. Un jam zemerdhimshem, e kerkoi m'at hallin t'em me u gjetë t'vobekve. M'do hatri me t'nimue edhè tyy. „ Mandei, si tui u kuell, i tha prep me zâa t'amel: " Gjindia flasin per tyy, e thoon se ti e din muzhiken si mos kush, ashtû edhè me këndue e me i raa qestes e violinit. A âsht e vertetë? „

" Po; i pergjegji i verbti.

" Ndigiò Lin „ - ja kthei lokandari tui u bâa mâa afer - " na do t' lidhena bashkë n' shoqnii m' nji punë. N' lokandë t' êmene e Diele e nder festa t' tan katundi hullet, ti praa duku nder këto dit me i raa herë qestes herë violînit, E ti jo veç kee me fitue pare shum me t' mastue t' tanë javen, por edhè prei mejet kee per t' pasë pagesë t' mirë: „

M'saa ngiati fiala e këtii trimit, nana me ngushtim n'zêmer nuk i daate sŷyt prei t'birit t'vet; po kuer pau, se ftyra e dialit po u vrâte, atbotë filloi me marrë frymë. - "Zotnii„ - ja suell rrumullak Lini - „ vênia mênden fialve, qi po t'tham. Perpara se t'jetshe pa sŷy, dola nji ditë afer pijetores s'ate. Mrêndë ushtote muzhika; un si fëmija, prei dishirit me paa e me ndie e qita kryet tu dera e pijetores. Paash nji t'verbtë, i cilli kish ndêjë te trueza, e tui mârrë me lahutë do pofte (mekame) këndote do kângë, qi vetë s'i kuptoishe aspak, por vûna oroe se dielt e rii, qi rrishin nder banka hahatshin e baishin pallamaça (rrahshin shplakët) me t'i coptue veshët. Mrapa i nepshin me pii kush birrë, kush rakii e i qitshin n'kësulë dc çakla si pare; Njekaq m'u dhimt i verbti e njekaq m'u ndye loja e atyne t'pashpirtave, qi e vêshin n'gaz, saa bana bee kurr maa n'jetë t'eme mos me e shkelë prakun e pijetores. Zotnii, mir' e dii un, çka do me thanë, me kênë i verbët, pse edhè, vetë e pata dikuer nji kohë qi i ngulshe syŷt me gazmend n'ftyrë t'babës e t'nanës e mbii hyit e qiillës e mbii lulet e dheut. Po massi e pat thanë Zoti, qi t'jetshe pa sŷy, kurr s'kaa me kenë qi per do t'holla t'ngrata po dal n'fushë m'u bâa gazi i botës, E - këtû zâni i Lini ushtoi me foorc - a t'ha mendia tyy, se vetë i provuem këso doret prei t'Madhit Zot po vî n'pijetore t'ande me i ngucë me violîi e me qeste masen e ree e pleqt m'u dhanë mbas valleve? A do t'a randoi vetë shpirtin t'êm edhè me mkate t'hueja? E Plaku Prifti i famulliis, qi kaq u perkuidès me m'njitë n'msoitore t'verbtve ashtû qi t'u mergoishe rrezikut m'u siellë rrugash, a kuiton ti se kaa m'u knaqë tui ndîe se Lini i verbtë â baa kukuvaca e pijetores s'ate tui ndiellë gjind me kangë, me muzhikë e mashkarii? Un s'e shof maa njat lis, qi e kena atŷ n'oborr, por mbii tê jam gadi vetë me shkrepë violîi e qeste mâa paar, se m'u kapë këshillit qi po m'nep ti. „

"T'lumtë koka e neltë!„ i pergjegji lokandari me buzë n'gaz. „ Puna e ême kaa per t'ecë mirë gjithnji pa krahin t'and. Por po t'bâi bee se kuer ûja a nevoja kaa me t'i mârrë mêet, e s'po tham sŷyt, se s'i kee, e kaa me t'shtŷe me trakllue n'deer t'ême, pikë ndimet s'kee per t'pasë prei mejet.„ E me zêmer, qi buqitte zierm, duel prei odet tui e shkrepë mbas vedit deren me turr.

Nana atbotë e muer ngrykë dialin e vet e e shterngoi per zêmer tui i thanë: "Lin, Lini i êm, po t'falemi ndeers fort e fort e me gjith shpiirt per fialë qi ja rreshtove, si duhei, atii lokandrait. Baba i jyt t'i kaa ndîe prei parrîizit e t'kaa bekue, o

biir i dashtun! „

– Ne e nesre Lini u çue heret prei shtratit e i tha nanës tui qeshë: " Nanë moi, muzhika âsht mialta ême, puna âsht buka„ e muer veglat, qi i kishte falë msoitoria e hini me ndertue nji shportë. Para se t' prêndote dieli, shporta ishte marue. E kështû per ditë. N'krye t' javës, t' ardhmen dita e pazarit, nana e Linit u duk me kosha, shporta e kaçile (zymyla) e t'tana i shiti. Duel java tieter; Lini i la xunkthat m' njên' ânë e nisi me ndertue brusha gjith farësh per petka e per t' mathuna; edhè këtò i shiti nana, e pat prodhë t' madhe. „ Tesh, moi nanë „ - tha Lini - „ m' ço tu zotnija i katundit, t' i bâi me diit, se nji zanatë e kam edhè vetë, e t' m' shkruejn edhè mue si tierët n' radhashkrojë (tefteer) t' puntorve e t' m' kallxoin, saa m' duhet me i pague sundit (qeveriis) krye vietet. Diali i jyt do me kênë puntuer me ndeer, lypc kurr! „

V.

Mirëbâsi.

Viesht' e dimen kaluene, e Lini i verbët punote gjithnji pa u lodhë, e Zoti e bekote pse ja çote per ditë gjinden te shpija me blee shporta e brusha. Nieri e kaa prei natyret me pasë dhimë per atà qi hiekin keq, e prandei kushdò qi blete te Lini tui e vûe oroe ket dialë kaq t' uurt e kaq puntuer e n' tieter ânë kah e shifte pa sŷy, s' mund t' rrîte pa ja thanë nji fialë t' amel e pa ja dhanë ndoi lavd kah ja lëshote paret n' dorë. Me këto fitime t' perditçme jetesa e families u lirue dalë ka dalë prei asò kuidesesh, qi ja breein zêmren skamnorit, e pagja e gëzimi banoishin nen at strehë rrasash mlue prei myshkut.

Nja do dit mbas Pashkve populi saa uji u grumullote n'katund, pse u çilte pazaar i madh. Lini at herë bashkë me nanen vîte m' nji qerr t' ngarkuem me saa e saa tesha qi kishte punue n' dimen, kuer bora mlote dheen. M' gjysë ditet u shprazte qerri e Linit i dridhei zâni prei ngushllimit, kuer duert e nanës i mushte me pare e i thote: "Nanë moi, mos t' a laam vetun njat lopë, qi kena n' shpii, e t' a bleim edhè 'i tieter.„

E prep tui u kthye n' qerr kah shpija "n' kioft, moi nanë, se Zotyn s' po na e shmangë doren prei nesh, un s' kam me t' lanë kurr me hiekë keq; tesh po plakesh, moi nanë, e veç Zoti e di sa mûndë kee hiekë ti per mue e per Justinen. Tesh per

tyy po punòn Lini i jyt; due qi t'a jetoish rahàt kohen e pleqniis, ashtû i Lûmi Zoi t' maitt shëndosh per viet e viet.,, E nana e shtrite krahin e rrëmakët e siellte per qafë t' dialit e ja bite kryet afer ftyrës s' vet, e i puthte atà dy sŷy pa dritë e derdhte lot.

Msoitari i katundit, qi kishte shil per muzhikë, u dukte hera herë nd' odë t' Linit, e mir' a keq i merrte me pianofortë, qi Linit ja kish çue msoitoria, do trillime t' veta. I veròti, pa e hiekë doren prei koshit qi punote, ja vête veshin, mandei u çote e i kapte tu pianoforta atò trillime nji me nji e me kaq mieshtrii, saa m' u shtangë msoitari e mos me e njoftë mâ muzhiken e vet.

Kuer vien vera, maloret veshen me nji gjallim qi s' u shifet nder stinë tiera. Fisnikët. e kush kaa pare, dalin prei gjytetit e xânë vênd nja dy muei nder kodra e lugje per me i çilë sŷyt e m'e gëzue airin e kulluem. E me kênë se ndoi gropë isht e permêndun per uina e ndertesa bâjesh, atŷ me 'i herë e kee cakun kû sŷin zotniit. Pak gjaa lerg prei pshatit t' Linit u gjindte nji lugje me kësò uinash. Ishte veer; bariit shperdaa me dele neper kullosa t' kodrave shikioishin teposhtë rrugët e lugjes, qi vloishin me gjind; karroca t' leeta vîishin e delshin; neper pataloqe dielmoça, qi e habitshin malciin tui u lëshue mbii kamvrrulla vrik si eera; neper kodra u njitshin tubë familiesh e ushtimi i çote lerg fialët e tyne; do ishin ulë mbii suka nen hije t' landëve; kush i bite karnetës, ndoi tieter me 'i teikëqyre binjoke para syŷsh diçka shikiote, ndokush me 'i triptë perpara rrîte si qiri e u dukte se po soditë ndoi vênd, mandeina ulte kryet e me 'i teshë n' dorë punote m' nji drrasë t' pështetun triptes. Nieri, qi â kondend n' at shtet kû e kaa vûu Zoti, s' i kaa smirë kerkuei; pasaniku, qi shymtyren e giasen e Perendiis e shef n' ç' do krijatyrë t' arsyeshme, i bâhet ndimë gjithkuei per hater t' Lumit. N' mal t' Linit, perpoos t' do budallve, qi toka tui plasë i qet jashtë gjithkund, populli ishte i paqët, i uurt e i pershpiirtshem; zotniit e pasanikët, qi ndollshin krye vietet me verue, ishin mâa e shûma t' krishtênë pernjimênd. E sikuer nder dit Diele e t' Kreme e ndeeroishin t' Madhin Zot tui paa Meshë, tui ndîe predkun e tui u gjetë n' Sakramênd, ashtû nder dit t' javës e ndeeroishin Zotin tui u bâa mirë vêndasve kû me pûnë kû me lëmoshë. Prandei gëzote t' tanë mali, kuer vîshin zotniit me verue.

Der saa qindrote moti i mirë, kodrat e malet ishin shênd e veer, po kuer u nxîite qiella me ree, e vetote bumullote e

shiu u derdhte rrëkai, atbotë zotniit ndrŷe nder shpija t' bukura bâishin kuvênd bashkë, i bishin violîive, karnetave, pianofortes, e muzhika e kanga bukur u perziete me gjâam, qi bâte moti perjashta. — Nji kësò ditsh po hîin n' salòn t' nji bâjes nji burrë i paashem nonsè pak i motnuem, dikuer zyrtar' ushtrijet. Kŷ tui e çue doren e diathtë m' ânë t' ballit u pershnded me t' gjith, e t' tanë ja kthyene tui flakrue n' kambë. Ishte quull kreit prei shiut, e i kullote uji prei petkash e poda rreth e rreth tii u bâa si knetë.

" Zotnii kolonèl „ - ja suellne zojat - "çka t' paska gjetë kështû? „ Koloneli i habitun mbas nji mendimit tieter u pergjegji atyne: " Uh me diit ja çka kam diktue vetë! „ - Ja shkrepi nji vashë„A thue, zotnii,na e kee diktue kund diellin? „ - "Un kam diktue nji t'verbët „ ja kthei koloneli me ndîesii t'flaktë. - " Punë t'madhe na paske diktue! „ kiè gjegja e t' tanve. "Ashtû âsht, por viin me e diit. M'xuni shiu n'maje t' koders; turr e vrep zdrypa n' at katundin andei, por n' at krah s'bite shii... „ - " Saa fatbardhë paske kênë! „ i rane zojat nder fialë, - " jo s'bite shii „ tha koloneli " por u derdhte prei rêve mbii ftyrë t' tokës, si me i pasë çilë Perendija t'tana vêndet e uinave, qi kaa qiella.„ - " A a a! „ kumoi saloni - " Trakllova atbotë e hîna n' t' paren shpii, qi hasa. Êilli i Tenzot m' kish qitë mirë. Paash mrendë nji dialë t'rii t'verbët, i cilli kishte ndertue do shporta e kaçile bukurii, e n'at ças po ndertote brusha m'u bindë. „

— " Edhè brusha per flokë t' krees? „ i raa nder fialë nji madame a zojë e randë, e dote me shkrepë mbîi kryet e kolonelit, qi ishte tullac. Koloneli e hangri at spec pa u zgerdhîi e vianoi tui thanë: " Fat i bardhë âsht m' u ndeshë m'nji t'verbët puntuer, i cilli kaa dalë n'zâa me ndeer. Por po ju bâi me diit se kŷ i verbët jo veç kaa zanatin, qi ju kallxova, po edhè din me i raa mieshtrisht pianofortes, edhè violinit, edhè qestes! A po gabohem praa vetë, kah po gëzohem e po lumnohem per ket t'gjetun?„ - " Lum zotnija kolonel „ ja priti nji vaiz' e ree tui e çue hunden perpietë, "tyy t'janë msue veshët me lodra ushtrijet; e na fal, se s'po biim n'godi me tyy per kah muzhika; na prei shkollet e diim ku pikatë bukurija e hartes muzhikore. „ -

Koloneli, qi me zi e mbaite n' frêe at fice durim, qi i kish mbetë, s'barti mâa, shkrepi kambët e briti· " Qyshë kohen e Nduthit graat kan dalë n'zâa per giûhë qi kan! Kok-fyell kush kapet me juu! Na trima flasim, ju graa vertlloni! Neser, neser kaa per t'ardhë këtû i verbti i êm; n' paçi veshë e jo kpurdha, keni me ndîe e keni me paa, a din koloneli muzhikë a jo. Neser praa, lêe t' jeet shii a diell, këtû t' tana m'u dukë. „

N'kohë t' mrames nuk u duk koloneli n' at shoqnii; por di ten mrapa e Zoja e bâjeve u tha zojave gostare, se zotnija kolonel at natë e kishte aai barkun me birrë. Por saa kaa pii, s'dite me thanë. Ndoshta desht ajò grue me jau zbutë idhnimin shoqeve t' veta tui e qitë at fialë per kolonelin.

Ne e nesre mbas buket t'miesditës Lini i perciellun prei Justines erdh me arkë t'violinit nen sietull. Koloneli e priti me nji hije ftyret, qi dote me thanë: Dialë i shkretë, jee n'dorë t'ême, e mos druei. Por Lini s'e shifte at ftyrë. Shoqnija e salonit ja muer ânen me' i herë e u vêndue lerg; pa drojë muishin m'u prûu n'ket mëndyrë t'pandeershme, pse "tek e mramia,, fershlitshin leet e leet, "kŷ muzhiktarë rrugaç, s'na shef.,, Ashtû edhè ndokush i ngrehi sŷzat kaluer mbîi hûndë e e shikiote t'shumin me kureshtë (1), si t'ishte nji maimun Ameriket. Per Justinen s'kishin gaile aspak "âsht malcore,, thoishin, "i vien era makth!,, - Saa fisnike âsht filantropija e shekullit!

U kuitue Lini me' i herë, se e kishin pritë ftoftas per mos me thanë keq, e m'at ças ju pliir (i bâni gjak) zêmra, u mrrol, u dridh nji fice, por vrik e muer vedin n'dorë, e i tha mproisit t'vet: "M'ço tu pianoforta!,, e kŷ e çoi.

Lini leet e leet i shetiti cinglat e vegles. Mieftuene këtò t'rame t'para me jau çilë gojen grave e me i thanë dialit: "Âsht instrument i keq e kaa ndryshkë pleqnija, i giaan mallotes qi kaa baart ndoi zotnii per ndoi vietë e mandei shkon e bâhet arna arna n' shtat t'katundarit.,, Kështû flitshin këtò graa piskile per pianofortë. Asgjâmangut kŷ instrument i keq, i ndryshkun, arna arna, filloi m'u shëndoshë, m'u riesue m' u bâa nji copet tek i verbti ja muer doren e nisi me shfrye n' tê. U bâa zierm Lini; tingllat e zânat u neltoishin e u hapshin perpietë, sikuer qillòn kuer era tui frŷy e merr kumimin e daulles e e çon lerg e lerg; mandei e ramia e kapte giasen e duhiis; neper cingla t'poshtra t'pianofortes randohei dora tui u siellë e ka' i herë tui prekun fluturim ikshin do gishta neper cingla t' nelta e t' bâhei si me e ndîe t'frŷemit e murrlânit kuer xânun ngusht fshâan e fishkllon tui u dredhë; e pa ju daa s' ramit vîte rrapama tui ulë, e mbas nji grimet t'kishte thanë mëndia, se po gjindesh m'ndoi kishë kuvêndit e se po e ndîin kangen e Mungarve, kuer n'pikë t' natës e lavduroin me psalme t'Madhin Perendîi. Atbot u paa, si punòn pianoforta kuer t'a losin nji mu-

(1) *Kureshtë* i thona njatii dishirit t' parregull, qi e ngucë nierin me i diit punët e hueja, me paa sênde t' reeja e t' rralla, italisht: curiosità.

zhiktarë shoqi i Linit.

Kŷ mandei u çue e e kapi violinin. Muzhika ne e paar pat ushtue madhnueshem, por tesh me t'ndrruemit e vegles hîni nder valle tiera. Prei kordhave delte nji zâa i hollë i hollë e dredha dredha, kreit si t'ishte zâa bylbylit, qi këndon n'vetmiinder morriza t'ndoi pyllës. Mrapa kŷ u siellte i amel, si nji natë veret nder lulishta t'Aziis, i permâllshem n'giasim t'ndoi ândrres nder drândishta, i myllun si hijet e palmeve nder vrîje t'Afrikës. E prep si tui lueit e kerkue n'ç'm'ânë m'u kapë, muer hovin perpietë e njitu e njitu, tesh mâa thoishe kaa prekë hyit e qiillës, â perzie me kângë Êjësh - kuer u ndîe nji zorklim; ishte këputë nji kordhë. "Ah si u këpute, o kordhë! „ fershlitne zojat. Lini pa u turbullue e vûni violînin m'njên'ânë; buzët jau veshi si nji hije gazit t'idhtë, qi i vien nierit kuer diçka s'i pelqehet, e murmuroi si nen zâa "kordhen e këputa vetë! „. Mandeina suell kryet e tha: "Justinë, kû jee? M'ço n'shpii! „

Atbotë ju rrasne me t'lutuna "ndalu, ndalu „ ai s'lueiti fialet. E mluene me lavde e me brima "bravo, bravo, t'lumtë, t'lumtë! „ Linit s'ju ndrrue ftyra aspak. E ngucne me i mârrë paret, qi i nepshin, e ai ftoftas u pergjegji atyne: "I verbtë jam è vobçaar; por muzhiktarë lypcë, kurr; pare s'due! „

Koloneli saa harbevrazhdë (i eger per tabiàt) aq edhè zêmerçilun u vikati atyne zojave: "A po këjò do t'ishte fiala per t'u thanë kuer u këput kordha: ah si u këpute, o kordhë? - A s'e dini ju, se violîntari shoqi i Linit lot me nji kordhë, si me kater? Ju me njat dije muzhiket, qi levdoheni, nuk e bleet mênden e këtii dialit, qi deshtas e dau pênin per gjysë. E ti sidomòs, moi qyqe - ja perplasi asai vaizes s'ree, qi u maite diçka - per çarapë jee bâa, jo per muzhikë... „

Kerkush nuk guxoi me i gjegjë kolonelit, qi ishte çue peesh, e kŷ s'mund t'a qitte kreit vnerin e zêmres pa ja njitë brigimit t'vet edhè ket bisht: "N'mos t'ju kishte rritë shekulli me kashkariqe, ju kishi diit me e maitë kanunin e mirvetiis n'fillim t'këwhile ndejë„ (e shkrepte mbii t'pritunit paa ndeer, qi ja kishin bâa Linit kuer hîni n'salon).

Koloneli, tui dalë jashtë, ja muer krahin t'verbtit e i tha: "N'shpii t'ande po t'pernielli vetë.„

"Zotnija jote po m'ndeeron teper:„ ja priti Lini,

Bane nji copë rrugë tui kapë shtegun nder prozhme e s'flitshin. N'kaq kishte pushue shiu; neper t'haptat e qiellës lirue prei rêesh u duk maa i kulluet firmamenti; zogjt e pyllës tui këcye gêm n'gêm i shkundshin pikat e ujit, qi kishin mbetë

mbii gjeth, e këndoishin e cijatshin me gëzim.

" Tesh edhè shpirti i êm â rahàt!„ tha Lini tui marrë frymë prei fundit t' zêmers.

„A s' pate rahatii ti?„ e pveti Koloneli.

" Ti e di vetë, zotnii. Madhshtuer s' jam, por nieri dosidò e ndiin kuer ndokush e merr neper kambë.„

" Eh diali i êm! Mârre m' vien mieft kah shof qytetas n'kambë t' mirvetiis mâa poshtë se katundart e malcort. Madhshtija e bân nierin budallë. Por nji fialë tieter kam vetë me tyy. Qyshë diè jam kuitue, se ti, Lin, jee dialë me mênd per fije; m' kallxò praa si t'a merr tyy mêndia, se kaa per t'kênë jetesa e jote mâa vonë.„

Lini me buzë n' gaz i pergjegji:„ m'a merr mendia, se jetesa ême kaa per t'kênë njashtû si mund t'a keet nji nieri shoqi i êm, due me thanë, kondênd e rahàt. Diten punoi herë shporta herë brusha, n'kohë t' mrames zhytem me shpiirt nder vala t'muzhikës. „

"Lin, ti jee artist i vleert. „

" Ti po e ndeeron gojen t'ande, zotnii; artist s' jam vetë. „

" Artist pernjimênd jee; e madiè po t'tham, se do kiaa talenti i jyt, me kênë se po jet i panjoftun e i pa stimë n' ket lugje malcijet. Ti n' ket vetmii po shkon dâm. Me t' pasë falë Zoti veç mieshtrii per punë doret, haidedè se mund t' jetoish kondênd; pormbassi ja Lumi i kaa dhanë shpiirtit t' yt edhè frymen e muzhikës, ti po vepron pa rrugë tui e xâan ket frymë e tui e fikë. „

" Edhè zogjt këndoin n' vetmii t' pyllës. „

" Vêndi per zogj â pylla; per tyy, Lin â bota. "

Lini uli kryet e s' bâni zâa. Nji mêndim i rii ja kaperthei mênden e i tfaqi nji shekull tieter, qi s'mund t'a shifte me sŷy, por i bahei si me ndie brima lavdit, qi tui dalë prei këtii shekullit t'rii i kumoishin nder veshë.

" Ti s' po m'pergjegjë, Lin; e fort po t'a levdoi heshtimin, pse po shof se ti po i rëmon e po i peshon fialët. Edhè mâa fort praa po mbai uzdai, se ti do t' biish n' godi me mue. Un, falemi ndeers Tenzot, jam i pasun mieft, shpii t' madhe kam n' qytèt e jam i njoftun, prandei po t' seguroi se muzhika e jote s' ka me ushtue n' nji odë t' ngushtë e pa frymë nierit mrendë. Pështetu mue, o dial' i rii! Tesh jam daa prei ushtrijet, e m' del koha m' u gjetë me tyy e me t' diftue, se jam zemerbardhë me t' gjith, sidomos me kê e meriton.„

Këtò fialë ja prekne zêmren Linit, por s' çilte gojë. Pik s'parit dote me diit çka mêndote nana; nana do t'a këputte punen.

Para se me e qitë fialen e mrame, giatë luftoi Marija n'zê-

mer t'vet, qi s'ndigiote me e lëshue n'dorë t' huei t'dashtunin biir por kah mëndote, se i shkreti Lin me thoi t'gishtave do t' punote ditë e per ditë me e mbaitë lerg rrezikun me trakllue kund per buk, e tui vûu oroe se me ket t'jetuem tieter diali, po ja çilte si vedit si families nji nafakë t' mirë, ju duk pa rrugë me i thanë dialit: s' t' lâa me shkue. E mandeina, a s'ishte Lini asi mieshtrash, qi Zoti jau çon nierzve ka' i herë, me i ngushllue me muzhikë n'ket gropë me vajë?

"E mirë! „ tha nana "Zoti kioftë me tyy, biir; i Lumi kaa me t'rueit e kaa me t'kthye prep te nana. „

"E ti, Justinë, çka m'thue?„ e pveti Lini motren e vet tui ja pështetë doren mbii krye.

"Çka me t'thanë vet' e shumia?„ i pergjegji Justina tui u zhgrehë n'vajë "n'dashtë i Lumi Zot me na rueit gjaall, prep kaa me ardhë koha qi Justina kaa me kênë sŷni i jyt e krahi i jyt. „

VI.

Lavde, Tallaze, Pushimi.

Ishte stina e dimnit. Era frŷte pa ja daa e shetitte rreptë fushat e dekuna e pullazet veesh me boor e kulmet e qytetit. Rrugicat i mlote terri i natës, e mbii njat qiill dimnuer nuk xhixhillote as nji hyllë. Por neper rrugë t' gjana, qi kishin pallasa per ânë, vezulloishin rrumbui (xhama rrumbullakë) t'panjehun gastariet me dritëgaz mrëndë; varg i giatë karrocash me kual fisnikë sŷete vrep ndertesen e madhe, kû do t'kumote muzhika; e u shifshin pernjiheri kambë gjind shumë qi strukë nder mallota t'xeet, atŷ shkoishin.

Nji malcuer i rii, i verbët, muzhiktarë si pak kush, i ngrehte n'at vênd t' gjith artistat e qytetit e t' gjith mirëbâsat. Âsht e ditun, se u dukne edhè saa e saa zoja t' rânda, t'cillat s' mund t'priten prei miskut, qi kan, me paa e me ndie çkadò! Saloni i muzhikës, nonsè i hapët mieft, kiè mush' e rrasë me gjind per mëndyrë, qi kokrra e melit me pasë raa prei s'neltit s' e kishte prekë poden.

Zêmerbardhit kolonel, i cilli me gjith shpiirt u mundote per Linin, i rrahte zêmra prei shêndit tui paa, se bota kishte lëshue me ja ndeerue t' verbtin. Porsè nji hije e leet si t' papelqimit i rrinte para ftyret si nji perde. "Lin„ i tha kah pritte

bashkë me tê tu balkoni i odës njitun me salòn - "Lin, me t'fol t' dreiten nuk jam fort kondênd per tyy, pse jee nderkrye m'u dukë para hallkut me ket petk. Mêndò ç' pershtypie zêmret kan me ndie t' tanë tui t' a paa n' shtat veshen e asai msoitore kû jee rritë.„

"Po ky petk, lum Zotnija, âsht ndeera e êmë! i pergjegji Lini. "Qyteti e njef ket veesh e s' kaa me m' vûu n' gaz; qafca e rrahun me uitii e kravata e stoliina tiera s' i kan hije nji dialit shoqit t' êm.„ - Koloneli per mos me ja prishë Linit e me ja rrezigue muzhiken, nuk u shtŷy mâa.

Xûu fiill kangësimi me do t' rame t' pianofortes, kû lueiti nji artist i permêndun. Mrapa u çue Koloneli e e percuell t'verbtin e e vêndoi m' gaither (vênd t' nelt - palco), Ne e paar heshtii mos m' u ndie miza, mandei nji fershlim i leet i leet e shetiti salonin. Lini rrinte ndreitë n' kambë e dukei si me e prigiue at t' fershlitun; mbas nji grimet atà sŷy pa dritë i çoi perpietë kin si me i lypë ndimë Tenzot. Ftyren e kishte n' fash por t' mbaitun e t' zbeet si dyyll virgjin.

Mêndia i kishte voitë ta nana.

Tesh uli thupren mbîi violîi. Fieshtë e t' pa lara por t' kulluem, si me këndue Êjët, ferfelitne tingllat n' giasim gjethlash drandofillesh kuer ndeshen bashkë, e vîishin tui u forcue e tui u trashë. Mandeina u nderlikoishin mieshtrisht, u kerkoishin, u perziishin e prep ikshin njêni prei tictrit. Ka pak kapak zani i violinit bahei si lpêe (niegull) qi hijenon detin, si gjaam e lergt, si tallàz, si tufâa, e persrii u ndrrote e i gitte at-herë melodiis s' permallshme, qi amel amel vien tui këndue neper shteg t'prozhmeve nji krijatyrë flok kaçarele. Prep t' ikte mêndia prei këtii kuitimit, e t' bahei si me ndie fëmii t' vogjel tui lueit bashkë; t' ushtote mandeina nder veesh nji kumim i randë, nji gjaam, e t' dukei si m' u gjetë n' giûi brii njai germiles (grumull dhee) mlue me bûca e me i rrasë t'vogel nen hije t' nji kryqit ngulë n' krye t' sajë. Violini ne e mram e lëshoi kreit mâllshtinen, u njit me zâa n' qiell e maròi me nji t' lutun falnderiet.

Lini atbotë e uli krahin e me tê violînin. Sŷyt e tii u dukne si m' u ndritë e m' u njaall m' at ças, qi t' tanë saloni i percuell brimat e lavdit me t' rrahun shplakësh. N' vesh t' Linit kumoi zhurma si t' krisun bumullimet; uli kryet e lott i rriedhshin vii neper mollcat e faqeve. "O moi nanë, me kônë këtû e me e paa!„ mêndote i verbti - "kû jee, o Justina êmë!„

Lini duel me ndeer saa s' kaa; zêmra ju trimnue e me tê edhè fuqija e hartes, sepse nuk janë aq kanunet e shkollës, saa

shpirti qi e bân nierin Mieshter.

Kângësimi xûu fund. Gjith ânësh e rrethuene Linin e urimet jehoishin gjithkah: "Tyy do t'çilen salonat e t' mdhaive e t' zotniive, ktà janë lâma kû do t' ushtoin muzhika e jote, o dial' i rii!„

Nder t' gjitha këtò sênde, qi maje me maje i shkoishin kundra atii t' jetuemit vetmitarë, qi kishte pasë Lini n' nji kaqorre malit, u tînzote rreziku i madh mos t' i ndyhei tesh jetesa e paar, jetesë e mshehun e e pervûitë, e t' i pelqehei shetija neper salona t' qyteteve. Poos këtii rrezikut, muer shpeit me e gixilue dialin e rii nji tundim tieter, due me thanë: lakmija e pareve.

Prova e shkelxyeshme, qi kishte dhanë n' salòn t'muzhikës e begatoi me sumë t'madhe. Tesh i ndîite fiorintat nder gishta t' vet e fiorinta shum; perpara ja lëshote nanës n' door, tesh i ruen vetë. Këndei zêmra filloi me ju aai; i livroishin mrênd mêndime t' reja, dishire e ndîesiina, due me thanë: ûu per ndeer e

e lavd e per fiorinta!

Lini filloi me shestue sênde tiera. — Ç'me tesh drita e muzhikës nisi m'u ulë nji fice n'shpiirt t'tii, e çka a çuud, kuer i shkote mendia te shpija, nuk e ndîite mâa mâallin per te; kuer i mendote xunkthat, shportat, brushat bâte buzen n'gaz; ju dukshin si loina, si çakla fëmiish.

Koloneli nji ditë i hini nd'odë e i tha: „ Lin, per tesh do t'a laam punen t'onë. Ti kee nevojë me e forcue mieshtriin e muzhikës, me t'cillen t'kaa madhnue Zoti, ashtû edhè mos me e ligshtue kurrsesi lumniin, qi ja kee fitue vedit. „ - „ Âsht e ditun! „ - ja kthei i verbti disi me turr, - „ mâa se'i mii franka i kam shtîi n'arkë! „

"E me këta franka ktheju tesh te nana, o miku i êm; n'at rahatii, qi kaa shpija e jote, kee me kênë maa liir m'u bâa i vaditun n'muzhikë, e kee per t'mrrîit n'skape t'lumniis. E n'kioft, se i Lumi Zot po na mban gjall, na kena per t'u paa prep n'kohë t'dimnit. „

Ftyra e t'verbtit u vesh me nji hije qi dote me thanë: "Kenkam rreitë! Un mbaishe uzdajen, se po ndalem do dit kû jam?„ - e tui e zgiatë zânin i pergjegji zotniis: "Prep do ngrehem errshaan vetë kah mali? S'paske gaile praa ti, qi t'm'brehen gishtat me xunktha e me brusha, e t'jes qyqaar i vetun n'at shkretii malit? „

"Po nanen t'ande? „ ja kthei si turbull koloneli.

"Te nana kam m'u kthye maa vonë; n'kaq kam per t'a mbaitë e kam per t'ja diftue dashtniin t'eme; por per tesh s'e kam mênden aspak m'u siellë kah mali. „

" Po këtû çka do me bâa ti? „ ja priti koloneli pak vrantë.

"Un due me shetitë dheen „ - i pergjegji zierm diali i rii - "due me e rritë e me e madhnue lavdin t'êm e gjâan t'ême, e mrapa si dallëndyshë kam per t'a kapë udhtimin kah mali, e atiè rahàt e i pasun due me e ngrehë çerdhen t'ême.

Zotnija s'i raa kundra, por mbas nji grimet si tui folë me vedi nytrò: "Me t'shpeit i lakmohet zogut hapsiina e qiillës, tek â provue m'u shperfletë „ - e mrapa tui e çue zanin ja shkrepi dialit; "Po kush kaa me t'perciellë tyy neper dhee? Ti jee i pa shekull, jee pa sŷy, jee pa ndimë... Un per t'vertetë jo; un jam i motçem, e s'kam ngae me t'marrë mrapa? „

Prei këtyne fialve t'mrame kuitoi i verbti, se zotnija kaa marrë vesht per vedi, se do t'bâhem perciellsi i jyt, e i pergjegji: " A t'merr tyy mendia se vetë, mbas ndeernash qi m'kee bâa, po due edhè me t'trazue qi t'bâhesh rrugës prîisi i êm?

Jo, jo zotnij! Un jam marrë vesht me nji imprezaar, i cilli kaa me m'perciellë neper qytetet ma t'parat e Europës, e pazarin m'a kaa pree triqind franka per muzhikë. Punen mâa e kam daa.„

" Shporru, shporru kësai punë, o biri i êm!„ ja suell koloneli me zemer t'idhtë. Marrii e madhe kreit âsht me vûu fulteren n'zierm, kuer peshku â n'deet. Ti po shef anderr ndeerna e t'mira e gëzime, e t'bâhet se po i kee n'dorë, e s' mèndon se me e xânë at cak, qi jaa kee shênjue vedit, n'mos tieter, lypet koha e kohen s't'a seguron kurrkush. Dosidò n'daç me punue n'krye t'and, ban si t'duesh e nisu me bekim t'Zotit; por mos harrò, se miku i jyt jam vetë, e kuer t' jeet nevoja, edhè mproitari i jyt.„

Nji vietë kiè mjeft me e ndrrue Linin kryekput. Dika e tii m'u çue nelt n'pikë t'lumniis e m'u bâa zotnii i math; atdheu, nana e motra s' ishin maa gjaa n'shpiirt t'tii; jetesa e rahatshme n'mal, shpija kû kishte lee ju dukshin anderr. Por edhè maa zii! Lini, qi deri tesh e kishte baart me duresë verbimin e vet, i zhytun me mend nder vala t'këtii shekullit saa t' kandshem per faqe aq t'dhanun mbas ndiesiinave t'pamira, filloi m' u ankue me t' madhin Zot e me sŷy t'vet. Kuer trishtimi i foort ja perziite fundin e zêmers, kerkote at herë me e fashitë kû me vegla muzhiket, kû tui derdhë pare me miq, por kot, pse pushim nuk gjête kurrkund.

Lini kishte lâan edhè uraten; e kështû raa n' skam, n' pikë t' skamit.

Rruga e qiti n'Itale. N'ket dhee, kû muzhika rrî n' krye t'vêndit, i verbti kiè pritë me ndeer saa s'kaa, edhè fitoi pare, por pagjen e zêmren as nji grimë. N' Firenc pa pritë pa kuitue i erdh laimia, se i kishte dekë nana. Justina, me t' cillen ka' i herë u merrte vesht me shkrim neper miet t' nji makinës, ja bâni me e diit deken e asai me nji leter t' permâllshme fort.

" E ti - këndote letra - ishte n'dhee t'huei kuer nana nder grahma t'dekës t' thirrte me êmen, e kiate e dueste per tyy. Vl'aa, un s'dii me saa ndeerna e t'mira t'kaa madhnue shekulli, por bukur mirë e dii, se t'gjitha këto fitime t'tua s'kishin mueit kurr me peshue aq, saa njai ngushllim qi ti kishe mucit me i dhanë nanës n' fiill t' mordes, me i pasë dalë t' shumes me e pështetë doren e vet mbîi krye t'and, kah t'bekote per t'mramen herë. Po; t'kaa bekue nana e kaa derdhë lot per tyy. E dite nana, se ti jee i pasun; por pasunija e jote s'e ngushllote. Ndoshta ndîite diçka nana, se ti tui u mushë me t'mira t' dheut, po e bierrshe t'miren e vobsiis, qi baret per hater t'Tenzot. „

" Un jam n'at kaqorre t' shkretë si perpara, e kam afer vorrin kû pushòn nana e jonë. Ti mos u trazò per mue; veç buka m'duhet, e buken po e fitoi me duer t'mija. Mue m'a ndîin zêmra, se ti do t' kthehesh; oh kioft bekue ajò ditë qi kam per t'pasë afer! Kee me e diit atbotë, saa vlon n'zêmer t' Justinës motres s'ate dashtnija e vertetë per tyy, o Lin! „

— Ç'm'ket ditë i verbti s'u gjet mirë. Shpirti ju pervnerue kreit! gjithshka i nepte merzii, e deri violinin e la shkretë m'nji skutë t' odës. „ Jo, s' mundem me i raa!„ - u pergjegjte atyne, qi e lutshin - „ jo; s'mundem! „

— Jashta qytetit nen hije t' nji kodres gjindet nji abacii e motçme Benediktinsh, rreth e rreth t'cilles ushtòn fershlimza e ullîshtave e t' çiparisave (selvijave) t' zymtë. Pagja shêite â ndêe persypri këtii parrîzit t' vogel, prei t' cillit nuk del zâa tieter por zâni i kumonve, i organit e i psalmeve qi këndoin Mungarët.

N'ket kuvênd kiè grishun Lini me i raa violînit, a n'pastë dashtë, edhè organit t' math. Por shkoi giatë para se kŷ t' a nepte fialen m' u dukë n' at vênd t' bekuem; i bâhei se nji foorc e papashme po e mbaite lerg atyne mureve.

Siellu e dredhu kaloi nji javë, qi zêmra s' i kishte mirë as me hall t'vet, as me Zotin, as me boten mbarë. Mêndimet e tija kerkoishin pa ja daa vorrin e lergët, kû i pushote nana, e saa mâa shpesh u ndalte me kuitim n'at vorr, aq mâa fort i zbunohei shpirti i ngrîit e ndîite nji farë amelcijet e nji mâall m'u kthye te streha e vet.

" Jam ngîi me këtò shetiina „ - i tha nji ditë perciellsit t'vet.

" Mundet me kênë „ - i pergjegji kŷ ftoftas „ por me kontratë jena lidhë me shkue deri n' Rromë. „

" N' Rromë t'shkoin kush t' duen; un s'los vêndit! „ - ja kthei i verbti pa durim.

" Atbotë shliroju prei kontratet me pare. „

" E saa me t'dhanë? „

" Nji mii franka! „

E Lini si tui qeshë, por idhtë: " Bree! ti po m'mba teper shfrêit! „

" Shko he! pazaar i ngratë! „ ja shkrepi tietri.

"Poo; tesh e fole t' dreiten! „ briti iverbti me zâa t'foort. - "Un per tyy s' jam tieter, por teesh, nji plaçkë pazarit, qi ti jee tui e ngrehë teposht' e perpietë me fitue pare. Ah ti - e këtû zâni ju bâa i ktheellt e i mbaitun - ah ti dikuer s' m' pate folë kështû, por m' vîshe rreth me fialë t' amla, e u mrekulloishe per

muzhikë t' ême, e diftoishe dhimë per mue. Asò heret ti m'thoishe se po m' kerkon e po m' a dishron t' miren n' hartë muzhikore, e se vetë pështetuu tejet do t' delshe n' zâa m'u bindë dheu!,.

"Po a s' ta mbaita vetë fialen!,, - këcei imprezari me turr.

"Se dola n'zâa vetë, un ja dii fuqiis s' ême, jo s' ates,, - ja permlodhi i verbti. - " S' kee kênë ti jo, me e rrmye gjinden n' habii, kieçë vetë me violîi e me pianofortë.

Ngiatne nji copë tui u hanger me fialë, e mâa zêmrat po filloishin m' u ndezë teper, kuer ju bâa t' verbtit se nji dorë e papashme po ja prekte krahin, e se nana e vet e shndrrueme n'dritë t' parrîzit po i ukatte n' ftyrë.

M' nji ças vizat e ftyrës ju vrâane; flaka, qi i kishte ndezë, u fik; e mloi nji hije e murrtë, shêji i trishtimit t' foort qi ja xûu shpirtin. U ul m' nji karrigë lëshoise; s' bâte zâa; nji luft' e madhe ishte çue n' zêmer t' tii. Mrapa xuer takfinen e hoq nji bilietë banket. "Shikiò,, - i tha imprezarit tui ja dhanë karten - "a jânë këtû nji mii franka?,,

" Po,,.

" Merri praa; e t' dahena pa t' keq ,,.

" Po çka kee mênden ti me bâa këtû vetun n'dhee t' huei?,,

"Çka t' duen Zoti!,,

" Tesh do dit ti e pate mênden m' u gjetë n' Abacii t'Benediktinve jashta Firencit; a s' â kështû?,,

" Po, e pata ket dishiir!,,

" E me t' perciellë vetë e me t' çue n' at kuvênd, a kishte me t' u pelqye tyy.

" Ah me kênë! Un kishe me t'a diit per ndeer t' madhe.,,

— Ishte koha e mrames, kuer t' dy bashkë ecne neper rrugët e gjâna t' qytetit, e duelne jashtë n'at vetmii t'rahatshme, qi kaa natyra, kû s'a grumull gjindsh. Dielli ishte n' prêndim; rrezet e tija kishin mârrë nji t' njyeme t' aart; pagja e kândshme, si nji t' pershndedun qi vien prei qiillet, ishte hapë gjithkahë.

I verbti u ndal n' kambë; çoi kryet e sŷyt perpietë e fshâate: " Këtû parrîiz i bukur do t' jeet, e veç un, veç un nuk mund t'a gëzoi ket bukurii!.... Un jam si nji krijatyrë e lânun, per t'cillen as dielli as toka s'kaa dhimë!.... Lê t'dahena!.... Nieri shef ândra kuer flêen, un due me i paa sgjânderr e me e fashitë shpirtin n' ket vênd, kû nder veesh po m' ushton rrapamza e ullishtave. M' bâhet si me u pergiaa parprindve t' onë, kuer qitun jashta parriizit t' dheut bûitne t'paren natë nen hije t' ndoi shkamit tui shkue neper mênd t' miren, qi e kishin bierrë.... Nisu, nisu tesh o miku i êm!,,

" Pc kush kaa me t' perciellë tyy deri tu porta e kuvêndit?,,

" Kaa per t' a çue Zoti ndokênd.,, - Ja shternguene doren shoqi shoit, e u daane. Imprezari u suell kah qyteti, i verbti u ul n' baar e e pshteti shpinen mbii nji trunk lisit.

Rahatii gjithkah. Atŷ pari n'nji landore nerenzash (portogalash) këndote permâllshem nji bylbyl, e dukei si me e marrë vesht mâllengimin e t'verbtit, qi rrîte pështetun atŷ. Mbî Kishë t'madhe " *Santa Maria dei fiori* „ e mbîi t' madhnueshmin sarait' Bruneleskut vezulloishin shkëndijat e mrame t'diellit, qi po u zhdukte. Muzgu filloi me e hijenue qytetin e fushat e kodrat e kandshme, qi i siellen kunor-bukurije qytetit t'Mediçeive (1). Ftyra e qiillës u err; syprija e tokës pushote; sŷy-aar xhixhilloishin hyit mbîi zabelet e palmeve e mbîi qytetin e math. Heshtote ajò natë veret, kuer nji kumim i amel ushtoi neper air; ishte zâa kumonet. Ne e paar tinglote hooll si luta e nji fëmiis, mrapa vîte tui u rritë e tui u forcue, ne e mram ushtoi giat' e giatë si kângë gjigantash e u çote deri n' qiell.

I verbti ja vên veshin, bindet, ndezet, i bâhet si me ndîe kângë t' nji jetës tieter.

Gjind po shpeitoin e i dalin afer.

" T' verbtit, t' verbtit!„ bertet kŷ saa mundet.

" Zoti t' bekoftë! lëmoshen neser,„ i pergjejin gjindia tui kalue.

" S' due lëmoshë! M' kallxoni veç kah vien kŷ zâa i mrekullueshem?„

" Po shtîin n'dhee nji Mungaar,„ ja kthein atà.

" Oh! m' çoni, m' çoni n' kishë t' Mungarve.„

Ju ndigiue luta. Neper t' haptit e kishës gadi pa nieri mrëndë shungullote zâni i Mungarve, qi vîte prei Korit, e mandei mêete. Permrapa Elterit t' madh duel nji varg i giatë nierzish porsi hije t' zeza, e mbaishin n' dorë qira t' ndezun. N' miedis t' tyne u barte nji arkë e çilun me nji t'dekun mrëndë; kânga e psalmit "Miserere„ shkrepte mbîi mure e mbîi kupë t' tempIlit; n' kaq gjysa e vargut kishte zdrypë prei shkallet t' rîit t' mermerit, qi prei podet çote n' gerdhèt (odë nen dhee), e zâni u ulte mâa e mâa kthelltë, deri saa u bâa porsi zhumhurë e lergtë kuer u zhduk rreshti nen dhee.

Lini zgiati krahët kah e diathta e kah e rrmakta e thote: " Kush m' priin te organi.„

---

(1) *Mediceit*, shpii e motçme e madhniiplote t' Firencit, qi e sundote dikuer qytetin.

„ Çka t' duhet tyy organi? „

" Po t' lutem, m' ço te organi.„

" Tyy me t' çue? „

" Po mue; e ti do t' m' i ngrehish litarët.„

Signore, ti po flet si Mediçeit kuer zotnoishin Firencin ..., por haid! se po t' prîi vetë.„

" Mirë; po ndigiò, un jam pa sŷy, t' a diish. „

Nji tubë dritë flakroi prei dheut e perpietë. Ishin Mungarët, qi u njitshin prei shkallet t' gerdhetit me qira t' ndezun n' dorë, e shi m' at çâs bumulloi organi prei s'neltit, e ushtimi porsi gjâam e madhnueshme u hap te poshtë neper kishë.

" Requiem aeternam... Epiau, o Zot, pushimin e pasosun! „

Pushim i pasosun! Oh ç' fialë mâllit e gazmêndit jee ti per atà shpirtna, qi shkëputun prei këtii dheut njiten nder atò lulnaje t' nelta, kû palma e qiillve krahnon e perhapë degët e arta t' pushimit t' pasosun permbii fatbardhtë, qi gëzoin kunoren e lumniis!

O pushim i amel, qi s' ndîin as krygja âs kuidese, qi s' kaa t' termekun tundimit, qi s' dron mâa hijen e fajit!

O pushim i hyinueshem, ti i giaan njatii, qi e provoi Unjilltari Sh' Njon, kuer i zhgulun prei ç' do dashtnijet t' dheut e pushoi kryet n' parzem t' Shelbuesit, e n' at pushim e gëzoi plotniin e lumsiis!

Mbassi t' tana këtò ndîesiina ipat diftue mrekullueshem organi me kumim t' vet, duert e kambët' qi punoishin m' tê, u ndalne, e pzâiti templl.

" Nji dorë e leet u pështet mbii krah t' Linit.

" Kush jee ti? „

" Jam nji pa sŷy! „

" A thue jee ti njai artist, qi kaa dit kena pritë? „

" Njai vetë! „

" Eja mbas mejet! „

Frateli, qi i flitte, e çoi te Abati,

" Deri saa t' pelqehet, ti kee me xânë vênd n' mungade t' ême, ti kee me e pasë n' dorë organin t' onë! „.

" Zotnii „ — i pergjegji Lini Abatit — " me shikiue vetë çka m' do zêmra, un kishe m' u ndalë n' ket shpii t' bekueme per t' giatë mot e ndoshta edhè per pak dit; Zoti i kaa punët n' dorë. Kurrgjâa tieter s' kam maa fort per zêmer, sa pagjen me t' Lumin. Drita e sŷve m' kaa hupë n' fëminii; baba e nana m' kan dekë, e deka e prindve t' mii m' a kaa shkye e coptue zemren maa fort se t' bierrunit e sŷve. Mandei e harrova Zotin edhè shpirtin t' êm, e s' bana por me lakmue lavd e ndeer e pasunii. E ja mrrîta.

Lavde m'dha shekulli saa s'kallxohen; arken e musha e e rrasa me pare. Ndoshta ndokush tieter ishte ngîi-vetë jo! Vetë e ndîishe vedin t' shkretë e n' skam, pse m'kishte hupë pagja e rahatija e shpirtit. Ket pagjë e ket rahatii u vûna prep me e kerkue, e n' ket vênd t' bekuem e gjeta- tesh nuk i tutem vorrit. "

Ja lëshuene nji odë n'kuvênd, e Lini atŷ u ngul i dashtun e i çmuem prei t'gjithve. Per ditë vîte tui u bâa mâa rahatë e mâa mênde mledhun; e kuer bisedote bashkë me t'moçmin Pater Benediktin, ja veshte ftyren nji hije e kândshme si t' drandofilles s'njomë prei voeset t' nades. T' tanë zêmren ja kishte çilë këtii Mungarit; me tê kishte bâa rrëfimin e jetës, e tesh tallazet e shpirtit kishin raa kreit.

" O biir „ - i foli amel Mungari - " un kuitoi, se ti s' kee çka kerkon mâa n'ket shekull. Mirë â per tyy m'u shkëputë faret prei si, e me e shkue jeten t'ande bashkë me nee.

" E po motren t'ême t'shkreten? - e pëveti i verbti me nji farë penrimit. - " Un t'i kam zblue punët e saja, e ti e di si e kaa e shkreta hallin e vet. „

" E dii... por Zoti kaa mêndue per tê, e ja kaa shênjue rrugen, qi do t'a çoin n' Parrîiz... „

" Çka, Pater? „

" Un i kam shkrue moters s'ate per tyy, e i kam kallxue se t'kena pritë n'kuvênd porsi nji dhuntii çue prei Tenzot, e se e kena mênden me t'ndalë këtû, deri saa i Lumi kaa me t' i çilë sŷyt me e paa driten e lumniis. E motra e jote m'kaa pergjegjë me 'i leter.„

Mungari xuer nji kartë prei xhepit.

" E çka t' kaa pergjegjë Justina? „ - pveti i verbti me tuug.

" Kondênd u bâna kuer mora vesht, se êm vllaa gjindet me juu, sadò qi m'ket mëndyrë po m' këputet kreit uzdaja e mbaitun deri sot, se po e shof dikuer. Mbassì praa Zotyn paska thanë, qi mos t'jemi vetë Moter mishriret per t'êm vllaa, ûn due m'u bâa Moter Mishriret per tierë. Lamtumirë per ket jetë, o Lin; kena m'u paa n'Parrîiz! Edhè nji muei e vetë po njehem n'numer t'Murgeshave, qi êmnohen " Motrat e Mishrirës. „

T' verbtit ju mushne sŷyt me lot; " qe „ - tha - " edhè ket copë zêmer m'duhet me e tantherë (me e bâa kurban)! Kështû don Zoti! „

— Per diit kŷ dial' i rii kah këndote e kah i bite organit vîte tui e madhnue e tui e shpirtnue arten e vet. E shpesh u dukei Mungarve, se vetë Êjët e qiillës do t'ja tinglloishin n'vesh melodiinat e Parrîizit, kaq per t'u bindë ishte muzhika e tii e

pa farë giaset me kângësime t'këtii dheut.

Por me shndrrim, qi i merrte arta, vîte tui u shndrrue edhè korpi tii. Ftyra ju zbee, shtati ju thaa, u bâa i plloit n' t'ecun e me zi u njitte shkallës me i raa organit.

" Po pse kaq e ngiate sot t' ramit e organit? a s' u kuitove se kish marue Mesha tesh kaa herë?„ - e pëveti Peter Benedikti nji sahàt mrapa kuer shkoi me e paa nd' odë. E i verbti tui qeshë permâllshem: " Sot per t' mramen herë e kaa ndîi dheu muzhiken t' ême!„

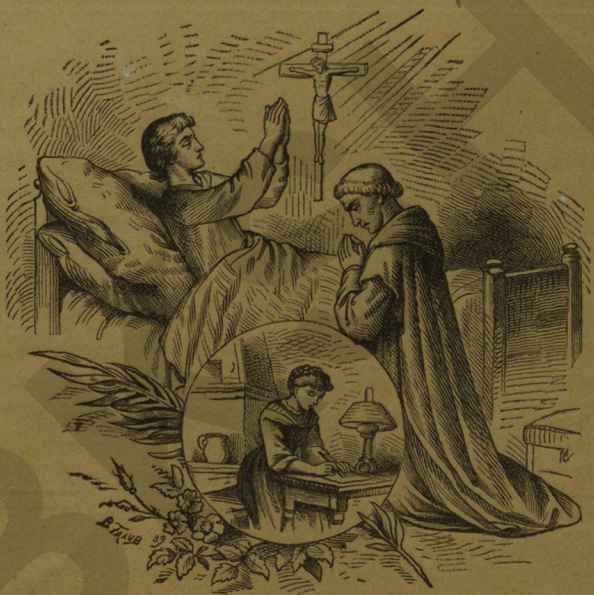

E duel profetë. Ne e nesre ishte nji e Diele e bukur prei rrezeve qi derdhte dielli, e bishin kumonët per Meshë t' Madhe. Pater Benedikti u lutte n' giûi afer shtratit t' Linit, kuer m' at ças qi u çote Sakramêndi e tinglloishin kumonët, i verbti u çue mbii shtrat, bashkoi duert e tui i shndrite ftyra prei gazmêndit, qi i gufote n' zemer, i dha sŷve perpietë tui thanë këtò fialë:

" Po shof dritë! Alleluja!„

I pergjegji Pater Benedikti: " Amen!„

E i verbti muzhiktarë raa permrapa me krye mbii nenkrese, e duel këso jetet.

Venoroe

Les sept Clichés nous ont été favorisés par le très illustre M. Frédéric Pustet, *dont la Typographie Pontificale (à Regensburg, New York et Cincinnati) a si bien mérité de la Cause Catholique. Les Ecclésiastiques, qui ont fait recours à elle pour des Missels, Bréviaires, Diurnaux, etc., ont été toujours satisfaits.*

Shtatë fugurat e ndollinës na kiene dhanë per ndeer prei fort t'Perndritçmit Zotnii Friedrich Pustet, *i cilli me Shtypshkroje t'vet Papnore(n'Regensburg, n'New York e n'Cincinnati) bukur mirë i perkrahet Chashties Katolike. Kishtarët, qi asajë u porositne per Unjilia Meshet, per Breviarë, per Diurna etr. kan kënë gjithmonë kondênd.*

BKSH